

Masterscriptie

Film- en Televisiewetenschappen



De Politiek Draait Door *Politiek nieuws in De Wereld Draait Door*

Naam : Sjaak Christenhusz

Studentnr.: 3104842

Jaar: 6

Datum

voltooiing: 21-8-2012

Begeleider:

Eggo Müller

Tweede lezer:

Vincent Crone

Cursus:

MA - Scriptie



Universiteit Utrecht 2011-2012

Woord van dank

Aan mijn ouders.

*Zonder hun steun en vertrouwen gedurende mijn
jaren als scholier en student was ik niet geweest
waar ik nu ben.*

Inhoud

Dit is De Wereld Draait Door!	4
Wij zijn slechts eenvoudige schoenenlappers, leg het ons uit.....	6
Ik ben een leek, hoe pak je dit aan?.....	10
Aan tafel!.....	13
Gespreksanalyse	17
Een populair karakter	18
Objectiviteitsclaim	25
Conclusie	30
Bibliografie	33
Bijlage 1	35
Bijlage 2	49
Bijlage 3	58

Dit is De Wereld Draait Door!

“Vanavond aan tafel: spindoctor Jack de Vries.”

“Vanavond schuift aan, om te praten over het onderwerp, onze eigen huispoliticoog Felix Rottenberg.”

“Wij praten over dit onderwerp met CDA prominent Henk Bleeker.”

Niet zelden staat het eerst besproken onderwerp in het programma DE WERELD DRAAIT DOOR in het teken van een politieke kwestie. Partijvertegenwoordigers uit het hele politieke spectrum in Nederland nemen de moeite om aan te schuiven voor een gesprek van om en nabij de tien minuten met Matthijs van Nieuwkerk en de dienstdoende tafelheer/dame van de avond. Wat ontstaat is een interessant steekspel waarin tegengestelde belangen van presentator en gast eerder regel dan uitzondering lijkt: Hoeveel informatie kun je los krijgen binnen de tijd die gegeven is? Is er al een beslissing genomen over het vraagstuk waarover vandaag gedebatteerd is? De partij is verdeeld, in welk kamp zit u? Aan de andere kant van de tafel gelden heel andere belangen: Hoe geef ik naar tevredenheid antwoord op vragen zonder gemaakte afspraken te schenden? Wat doe ik als de vraag gesteld wordt waar ik net geen eenduidig antwoord op kan geven? Wat is mijn houding in een programma dat het midden houdt tussen informatief en entertainment? Hoe kom ik leuk en spontaan over?

Het behandelen van politiek nieuws in een programma waarin de aantrekkelijkheid ook in grote mate bepaald wordt door populaire onderwerpen als nieuwe muziek, een nieuwe Elfstedentocht of het uitnodigen van de hoofdrolspelers in OH, OH CHERSO brengt een symbiose tot stand waarin de nieuwswaarde van het onderwerp ter discussie staat. De mix van populaire cultuur en politiek werpt een aantal nieuwe vragen op. Zo is er, wat betreft Nederlandse en Belgische studies, al ingegaan op de vraag hoe het begrip van politiek nieuws verandert wanneer politiek en populaire cultuur samensmelten (van Zoonen, 2005)¹, wanneer populaire cultuur een medium wordt om een boodschap mee te communiceren voor politieke doeleinden (van Zoonen, 2000)² en is er aandacht besteed aan in hoeverre bijvoorbeeld het televisiejournaal een juist venster op het politieke landschap is (Hooghe, de Swert en Walgrave, 2005).³ Daarnaast is het samensmelten en de behandeling van politiek nieuws middels populaire (televisie) cultuur geenszins nieuw. In de Verenigde Staten voegen programma's als THE DAILY SHOW of THE O'REILLY FACTOR het behandelen van

¹ Liesbet van Zoonen, *Entertaining the Citizen: When Politics and Popular Culture Converge* (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 2005).

² Liesbet van Zoonen, "Popular Culture as Political Communication" *Javnost/The Public* 7 (2000).

³ Hooghe, M., de Swert K. en Walgrave, S. *Nieuws op Televisie: Televisiejournals als Venster op de Wereld* (Leuven: Acco, 2005).

allerhande politiek nieuws samen met satire.⁴ Dit fenomeen is in de Verenigde Staten geen noviteit meer. Maar hoe kunnen we hetgeen dat ontstaat duiden? Jeffrey Jones en Geoffrey Baym typeren hun voorbeelden, THE COLBERT REPORT en THE DAILY SHOW, als “the epitome of postmodern media, marked by border-crossing hybridity. They interweave information with entertainment, politics with pop culture, and reasoned conversation with spectacle.”⁵ Net zo bekend als Bill O’Reilly en Jon Stewart is Stephen Colbert die ook zijn eigen show *host* op de Amerikaanse televisie: THE COLBERT REPORT. Voor deze Amerikaanse shows geldt dat ze allemaal een satirische kijk op het politieke nieuws geven. Toch gelden de kenmerken van shows als THE COLBERT REPORT, THE O’REILLY FACTOR en THE DAILY SHOW ook voor andere televisieshows. De gekozen vorm van een satirisch perspectief op de politieke actualiteit vormt een bron van informatie voor veel (hoger opgeleide) Amerikaanse jongeren. DE WERELD DRAAIT DOOR mag dan niet een kloon van deze shows zijn maar deelt zeker het kenmerk dat politiek nieuws, bijvoorbeeld door het uitnodigen van een tafelheer, met een kwinkslag wordt besproken.

Hoewel het programma niet uitgesproken satirisch is (eerder bepaalde items in de show) zouden bovengenoemde eigenschappen net zo goed de blauwdruk kunnen zijn voor de invulling van VARA’s DE WERELD DRAAIT DOOR (verder aangeduid als DWDD). Het programma begon in ‘de woestijn’ van Omroerland, namelijk om half 8 ’s avonds, maar zag zich door een slimme en zorgvuldig geboetseerde formule al snel terug in de top van de best bekeken programma’s. Het resultaat is een snelle televisieshow van pakweg 50 minuten waarin allerhande zaken besproken worden. Naast de 3 onderwerpen, ‘tafels’ in jargon, die verspreid zijn over elke aflevering, is er ruimte gemaakt voor een snedig intermezzo van DE JAKHALZEN (ook niet zelden over een politiek onderwerp), wordt er podium geboden aan een bij voorkeur Nederlandse band, wordt er elke dag aandacht besteed aan het *trending topic* op Twitter en maakt de redactie zich sterk om iedere dag een reeks grappige fragmenten uit de voorgaande tv-avond/dag te selecteren voor de kijker. Dit alles wordt afgesloten met een satirisch filmpje over een actueel onderwerp dat voorbij is gekomen op televisie van Sander van de Pavert, alias: LUCKYTV. De op maat gemaakte uitzendingen voor het tijdslot 19:30 – 20:20 maken dat het karakter van de show wordt omschreven als vluchtig vanwege het volle programma. Toch schuiven er geregeld bekende politici aan om zich te onderwerpen aan niet alleen de vragen van Matthijs van Nieuwkerk, maar ook aan de komische opmerkingen van zijn tafelgast.

Eerder genoemde studies behandelen stuk voor stuk de verandering van het begrip *nieuws* met betrekking tot de politieke variant hiervan. De vraag in hoeverre een setting als die van DWDD, die ruimte biedt voor het spelen met politiek nieuws ten behoeve van bijvoorbeeld vermaak, prevaleert boven de vraag wat er uiteindelijk over blijft wordt hierin niet beantwoord. Deze studie tracht juist die vraag te onderzoeken met betrekking tot een Nederlandse variant op programma’s die politiek nieuws laten samenvloeien met populaire cultuur. Wat brengt de behandeling van politiek nieuws in DWDD anders over dan een bulletin dat een duidelijke objectiviteitsclaim nastreeft zoals bijvoorbeeld het NOS journaal?

⁴ Jeffrey P. Jones en Geoffrey Baym, “A Dialogue on Satire News and the Crisis of Truth in Postmodern Political Television” *Journal of Communication Inquiry* 2010 (34).

⁵ *Ibidem*, 281.

Wat gebeurt er voordat om half 8 onder de studiolampen in Amsterdam geprobeerd wordt relevante antwoorden op prikkelende vragen te krijgen en wat betekent dit nieuws uiteindelijk nog? Het volgende onderzoek tracht een antwoord te geven op deze vragen middels een analyse van gekozen casusvoorbeelden.

Wij zijn slechts eenvoudige schoenenlappers, leg het ons uit...

Hoe vatten we een programma dat dagelijks een mengelmoes van onderwerpen, variërend van politiek tot muziek, van sport tot schilderkunst bespreekt en een brug probeert te slaan tussen het bespreken van hoge en lage cultuur? Een dergelijk eclectisch programma blijkt misschien moeilijk te duiden wegens gebrek aan vergelijkingsmateriaal in Nederland. Kijken we echter naar het westen, dan zien we een cultuur waarin dergelijke gefragmenteerde manieren van programma maken aan de orde van de dag zijn. Met het begrip *tabloidculture* tracht Kevin Glynn een fenomeen te vatten dat in razend tempo in het Amerika van de jaren '90 begon te bloeien. Een cultuur die Glynn terugziet in cultuur industriële producten als televisie, radio, cinema etc. Vooral het schijnbaar populaire aspect van *tabloid* media wordt ontrafeld. "[P]opular should not be reduced to the commonplace definition of this word, which denotes merely widespread enthusiasm for something. [...] I understand the popular as a "class-cultural formation" that encompasses the cultures of the socially subordinated, oppressed, excluded, and marginalized – in short, cultures that are "of the people."⁶

Belangrijk om te beseffen echter is dat een eenduidige koppeling van Glynn's bevindingen over Amerikaanse tabloid televisie zowel kortzichtig als ontoereikend is. De veel beschreven teloorgang van de Amerikaans politieke kwaliteits televisie moet allereerst bekeken worden in het licht van de ontstaansgeschiedenis van haar eigen, sterk gecommmercialiseerde, televisiebestel. Kees Brants geeft in een studie uit 1998 bijvoorbeeld aan dat Europese televisie journalistiek over het algemeen op serieuze manier verslaat. Tevens laven politici zich niet massaal aan de wetten en logica van de televisie.⁷ Natuurlijk is Brants' studie inmiddels gedateerd en is het televisielandschap dertien jaar later aanzienlijk veranderd. Het onderscheid dat Glynn echter maakt tussen legitieme journalistiek en de vormen die hij bestempelt als tabloid journalistiek is zeer bruikbaar, te meer daar zijn gedachtegang gestoeld is op het Foucaultiaanse idee over waarheidsregimes. Namelijk, elke samenleving heeft een regime van waarheid, samengesteld uit "the types of discourse it harbours and causes to function as true; the mechanisms and instances which enable one to distinguish true from false statements, the way in which each is sanctioned; the techniques and procedures which are valorized for obtaining truth; the status of those who are charged with saying what counts as true."⁸ Hiermee is niet gezegd dat de heersende en gerenommeerde journalistieke macht dé waarheid in pacht heeft. In postmodernistische termen wordt waarheid niet geconstrueerd aan de hand van de gebeurtenissen in de realiteit,

⁶ Kevin Glynn, *Tabloidculture: Trash Taste, Popular Power and the Transformation of American Television* (London: Duke University Press, 2000): 8.

⁷ Kees Brants, "Who's Afraid of Infotainment?" *European Journal of Communication* 13 (1998): 315-335.

⁸ Meaghan Morris en Paul Patton, *Michel Foucault: Power, Truth, Strategy* (Sydney: Feral Publications, 1979): 46.

maar is waarheid het resultaat van verschillende sociale krachten die er hun invloed op uitoefenen. Dit betekent overigens niet dat alle waarheidsclaims daarmee gelijk zijn, aldus Glynn. Er is wel degelijk een materiële wereld achter het discourse en de draaikolk van elektronische impressies waaraan dergelijke waarheden getoetst kunnen worden.⁹ Daarmee raken we in de kern de kwestie van de betekenis van politieke onderwerpen in DWDD.

Geworteld in de VARA geschiedenis, van oudsher een rode omroep met duidelijke sociaal democratische idealen, spreekt DWDD alles behalve een kijkerspubliek aan dat zich beperkt tot de hoge sociale klasse in Nederland. Hiermee is niet gezegd dat het programma, zoals in Glynn's voorgaande quote, zich richt op de sociaal gemarginaliseerde of buitengesloten klasse. Het programma begeeft zich eerder in het schemergebied tussen enerzijds de door Glynn gekenmerkte *tabloid television* en conventionele journalistiek. “[T]abloid television is best understood as a form of popular culture, whereas “legitimate journalism” has historically been produced according to the tastes and knowledge practices of the most privileged and empowered formations in modern Western societies.”¹⁰ DWDD zou ik daarom willen typeren als *tabloid talkshow*. Naast het door Glynn omschreven populaire aspect van tabloid media deelt DWDD tevens de kenmerken van het begrip tabloid en waar het in journalistieke termen voor staat: een compact en beknopt verhaal dat men makkelijk tot zich kan nemen.

Anders dan het NOS journaal zet DWDD politieke onderwerpen uiteen door 1 tot 3 experts, denk hierbij bijvoorbeeld aan (ex)-politici, en de dienstdoende tafelheer c.q. -dame onder leiding van presentator Matthijs van Nieuwkerk uit te nodigen om te komen praten over op dat moment actuele politieke thema's. De dan volgende 10 minuten staan vervolgens in het teken van de discussie over het betreffende thema. Toch zullen veel televisiekijkers voor een zo objectief mogelijke weergave van feiten en het vergaren van kennis over het onderwerp wellicht eerder het 18u of 20u journaal aandoen om te kijken wat er is gebeurd. Hoe kunnen we gesprekken aan tafel bij DWDD dan duiden? Hoe verhoudt zich dit bijvoorbeeld tot een waarheidsclaim die wordt geconstrueerd door een nieuwsbulletin als het NOS journaal? Men zou bijvoorbeeld kunnen opmerken dat de discussies aan tafel een verdiepend karakter hebben en de kijker op die manier meer of extra informatie verschaft door te reflecteren op de gebeurtenis. Hier is echter voorzichtigheid geboden. Onderwerpen in DWDD zijn veelal gebonden aan een tijdslimiet van 10 minuten, gevoelige onderwerpen worden ontzenuwd door een komische instart van twee politieke kemphanen of door een humoristische opmerking van de sidekick van de presentator. Met andere woorden, is het mogelijk een serieuze en informatieve discussie te houden waar de kijker door verrijkt wordt?

De rol die televisie idealiter krijgt toebedeeld, namelijk het verantwoord informeren van de burger over, bijvoorbeeld, politieke onderwerpen wordt onmogelijk gemaakt door juist de eigenschappen van televisie. Zo nodigt het medium niet uit tot serieuze discussie en serieuze informatie: ingrediënten die de burger nodig heeft om op verantwoorde wijze deel te nemen aan de maatschappij. Integendeel, sound bites, symboliek, emoties, gezichten, persoonlijkheden, bekendheid en sensatie lijken dit streven in de weg te staan en maken het

⁹ Glynn, 227.

¹⁰ Ibidem, 8.

streven van het medium een *contradictio in terminis*. Liesbeth van Zoonen noemt het geluid van deze zijde binnen het media discourse dat televisie afrekenet op zijn populaire merites de “television malaise thesis” en benoemt dit als de dominante academische, politieke en journalistieke visie op het discourse over politieke communicatie; door van Zoonen ook getypeerd als het modernistisch politieke discourse.¹¹

Er is een gefundeerde overtuiging aan deze kant van het spectrum dat de gewenste vorm van journalistiek bereikt kan worden door betere educatie of zelfs het afwijzen van het medium televisie in zijn totaliteit. De wig die gedreven wordt door de scherpe afkeuring van televisieprogramma's als DWDD die hun wortels hebben in de *popular culture* (hierna populaire cultuur) ten opzichte van een literair ontwikkeld politiek landschap zorgt ervoor dat juist die groep voor wie de belangrijkste bron van informatie deze populaire cultuur is, buiten wordt gesloten van dit politieke veld en de kans ontnomen wordt om te voldoen aan het verantwoord burgerschapsideaal. Een tegenstrijdigheid die ervoor zorgt dat het politieke veld juist een plek van de elite met de expertise blijft.¹²

De kenmerken waar dergelijke populaire programma's op drijven worden krachtig omschreven met termen als “video malaise”, “sound-bite politiek” en “dumbing down”. Volgens van Zoonen wordt het gezien als bewijs voor de stelling dat televisie *infotainment* verschaft in plaats van serieus te informeren zodat de burger een weloverwogen en geïnformeerde indruk krijgt van de politiek.¹³ Van Zoonen schetst in haar werk *Entertaining the Citizen* een uiterst bruikbaar kader waarin ze het discourse op een heldere manier afbakent en analyseert. Het is precies binnen de lijnen van dit discourse waarin ik wil spreken over DWDD en de plek die het hierin inneemt.

Evenals Glynn besteedt van Zoonen uitgebreid aandacht aan het begrip “popular culture” en waarom dit te prefereren is boven het gebruik van de term “entertainment” wanneer we spreken over politieke journalistiek op televisie. “[T]he terms “entertainment” and “popular culture” are not simply interchangeable. Their use, for instance, signals different disciplinary traditions, with popular culture “belonging” to history, sociology, and cultural studies, and entertainment more commonly “owned” by the various strands of psychology”.¹⁴ Samen met Glynn's notie van populaire cultuur als cultuur die “van het volk” zijn, wil ik DWDD typeren als een specifiek genre binnen deze populaire cultuur. Wat ik me daarbij afvraag is hoe we de boodschap van een besproken politiek item kunnen duiden in DWDD wanneer we het afzetten tegen een nieuws bulletin dat de conventies van het door van Zoonen geschetste modernistisch politieke discourse hoog in het vaandel heeft staan zoals het NOS journaal. Hiermee valt dit onderzoek te plaatsen in het hierboven beschreven discourse over televisie journalistiek. Ik tracht echter te duiden wat het begrip politiek nieuws betekent wanneer het geïmplementeerd is in de programma conventies van DWDD.

- *Hoe krijgt het begrip 'politiek' vorm in een programma als DE WERELD DRAAIT DOOR?*

¹¹ Van Zoonen, *Entertaining the Citizen*, 11.

¹² *Ibidem*, 144.

¹³ *Ibidem*, 143, 11.

¹⁴ *Ibidem*, 10.

Met een dagelijks aanbod waarin Rintje Ritsma en Erben Wennemars komen praten over de dikte van het ijs voor een nieuwe Elfstedentocht maar ook Alexander Pechtold net zo makkelijk aanschuift om te praten over een aanstaande kabinetscrisis, lijkt het programma de pretentie te hebben van beide walletjes te eten. Het zijn veelal juist deze politieke onderwerpen die het programma de intentie lijkt te geven ook te willen appelleren aan een journalistieke behoefte. Tegelijkertijd wordt deze journalistieke ijver enkele regels opgelegd door het programma zelf. Presentator Matthijs van Nieuwkerk weet zich bijvoorbeeld altijd vergezeld van de eerder genoemde tafelheer c.q. -dame. Afhankelijk van de dienstdoende gast van de presentator, krijgen politieke onderwerpen voor het programma begint al kleur. Treffen we Jan Mulder of Marc-Marie Huijbregts naast van Nieuwkerk, dan is de kijker veelal verzekerd van de komische noot in gesprekken met lijsttrekkers of partijvoorzitters. Het is niet verwonderlijk dat naast een andere schare tafelgasten, Mulder en Huijbregts allebei hun eigen avond hebben gekregen op de doordeweekse dagen. Het geeft aan dat DWDD uiteraard geen nieuws bulletin is maar evenmin kan worden gezien als een traditionele talkshow of actualiteitenprogramma. Dit nodigt uit tot de volgende subvraag. Want, hoe plan je onderwerpen als in één uitzending de toon zo duidelijk gezet kan worden door de tafelgast, en waar plaats je je onderwerpen in de uitzending? Kortom:

- *Welke criteria hanteert DE WERELD DRAAIT DOOR voor de selectie van een potentieel onderwerp?*

Naast de dagelijkse tafelheer/-dame heeft DWDD nog een toevoeging op politieke onderwerpen die op de agenda van de dag staan, namelijk het uitnodigen van terugkerende gasten die als politiek expert kunnen worden gezien door bijvoorbeeld hun geschiedenis in de politiek. De prominentste voorbeelden van deze commentators zijn Felix Rottenberg (ex-politicus) en Jack de Vries (wegens een schandaal minder prominent aanwezig in Den Haag). De aanwezigheid van deze politieke experts in het programma staat op gespannen voet met de journalistieke waarde ervan. Dergelijke politici in ruste leggen geen verantwoording meer af ten opzichte van een partij. Op deze manier worden politiek commentators niet meer erkend vanwege hun politieke geschiedenis, maar delen een sterrenstatus die ontspruit aan een vertegenwoordiging op televisie buiten de traditionele journalistieke waarden. "They are not just journalists, but celebrity elites in their own right [...] In short, these pundits are not commentators on the system – they and their shows *are* the system."¹⁵

De verschillende tafelheren en -dames, politieke experts, Tweede Kamerleden: in een eerste oogopslag lijkt de pluraliteit aan tafel gewaarborgd. Echter, veel van de commentators bij DWDD zijn in de loop van de afgelopen seizoenen gezichtsbepalend geweest voor het programma. Gezichtsbepalend omdat ze, zoals eerder gezegd, hun eigen (televisie)persoonlijkheid meenemen naar de tafel. Daarmee loopt het karakter van een open

¹⁵ Jeffrey P. Jones, *Entertaining Politics: Satiric Television and Political Engagement* (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2010): 46-47.

discussie het gevaar ingevuld te worden door een veelheid van persoonlijke stijlen die de vaste gasten van het programma zo kenmerkt. De problemen die dit oplevert zijn tweevoudig, aldus Myra Macdonald. First, [...] [b]y focusing on individual people, reporting can fail to explore relevant structural factors. [...] The second specific concern relates to the obtrusion of the personalities or subjectivities of reporters or presenters into their own reports".¹⁶ Dit zet het programma inhoudelijk op gespannen voet met de journalistieke toewijding aan objectiviteit. De twee volgende subvragen zouden zich dan ook moeten concentreren op deze kwestie. Want, hoe en op welke manieren dragen de gasten in DWDD hun eigen persoonlijkheid uit, en welke gevolgen heeft dit voor de geheiligde journalistieke objectiviteitsclaim?

- *Hoe wordt het populaire karakter van DWDD vormgegeven door de gasten en presentator Matthijs van Nieuwkerk in de behandeling van een thema?*
- *Wat voor gevolgen heeft dit voor de journalistieke objectiviteitsclaim?*

Bovenstaande vragen dienen het doel een analyse te leveren van DWDD als mediatekst waarbij de focus ligt op specifieke voorbeelden van politieke thema's die behandeld zijn in het programma. Op deze manier tracht ik, in tegenstelling tot van Zoonen, een televisie genre binnen het veld van deze populaire cultuur te duiden en de vraag te beantwoorden wat de uitkomst van discussies bij DWDD de kijker per saldo oplevert wanneer we dit toetsen aan de journalistieke conventies van de door van Zoonen geschetste elite journalistiek.

Ik ben een leek, hoe pak je dit aan?

Het aangekondigde onderzoek heeft een discourse analytisch karakter waarvan de kaders op de vorige pagina's geschetst zijn. Het antwoord op de eerste subvraag zal voor een belangrijk deel geformuleerd worden op basis van eigen ervaringen tijdens een werkperiode van een jaar (januari 2010 t/m december 2010) bij het programma. Deze periode heeft me inzicht gegeven in de dagelijkse routine van het produceren van het programma en de afwegingen die worden gemaakt bij het beoordelen van een potentieel onderwerp. Middels de overige geformuleerde subvragen wordt er een tekstuele analyse van twee gekozen casusvoorbeelden gemaakt. Bij de keuze van de casusvoorbeelden was het een vereiste dat er zowel een ongebonden politiek expert aan tafel zat alsmede een partijgebonden politica/politicus om de pluraliteit aan stemmen in het programma te waarborgen.

Voor de tekstuele analyse van de twee casusvoorbeelden zal ik me toespitsen op het analyseren van de specifiek gevoerde gesprekken middels één transcriptie per casusvoorbeeld. Het belang hiervan ligt besloten in de sterke persoonlijkheden van

¹⁶ Myra Macdonald, *Exploring Media Discourse* (Abingdon: Arnold Publishers, 2003): 63.

regelmatig terugkerende gasten in het programma die ieder een sterke persoonlijke stijl van deelname aan discussies met zich meebrengen. Op basis van een gemiddelde van rond de miljoen kijkers per dag kan niet geconcludeerd worden dat in een tafeldiscussie een dermate grote invloed op een huidig politiek discours wordt uitgeoefend dat het daadwerkelijk zorgt voor veranderingen in tastbare beleidsvoering. Echter, de door van Zoonen benoemde groep kijkers die als primaire bron put uit een scala aan populaire cultuur genres zoals DWDD maken deel uit (weliswaar als kijker) van een groep mensen die zich laten voorstaan op basis van hun functioneren als 'expert' in DWDD. Overeengekomen standpunten of meningen over onderwerpen vormen daarmee een basis voor de overdracht van kennis die onderstrepen dat, "[d]iscourses exert power because they transport knowledge on which collective and individual consciousness feeds. This knowledge is the basis for individual and collective, discursive and non-discursive action, which shape reality".¹⁷

Door onderstaande quote van Donald Matheson toe te passen op de gasten van DWDD krijgen zij de rol van 'elite' stemmen die de stem van het volk vormen. Het is inderdaad opvallend dat juist door een aantal terugkerende gasten te benoemen als bijvoorbeeld de 'huispoliticoloog' (Felix Rottenberg), het maandelijks terugkerende item *De Vijf Ergernissen van Jan* (Jan Mulder) etc., deze gasten een elite stem vormen voor het programma waarin ze als actoren dienen voor het communiceren van vermeende kennis over, beperkt tot dit onderzoek, politieke thema's.

Fairclough (1995) has identified what he calls the 'conversationalization' of public discussion through the media. He finds interviewers seeking to place themselves alongside listeners of viewers by becoming chatty and interviewees likewise trying to place themselves alongside 'ordinary people' or other popular cultural identities. Part of the struggle for power discussed above, therefore, is enacted through trying to draw on what these elite voices think of as the voice of the people.¹⁸

Voor het transcriberen van de tafelgesprekken baseer ik me op transcriptieconventies zoals besproken in het werk van Hanneke Houtkoop en Tom Koole over communiceren met taal.¹⁹ Zo wordt er gebruik gemaakt van onderstrepingen om aan te geven waar sprekers de nadruk op leggen. Daarnaast is er, in tegenstelling tot de conventies volgens Houtkoop en Koole, in een aantal gevallen een aanduiding gegeven over de intonatie of volume van een woord of zinsnede. Belangrijk om hierbij op te merken is dat deze conventies erg versimpeld zijn in de transcripties van de tafelgesprekken daar het doel van dit onderzoek zich niet richt

¹⁷ Siegfried Jäger en Florentine Maier, "Theoretical and Methodological Aspects of Foucauldian Critical Discourse Analysis and Dispositive Analysis" In *Methods of Critical Discourse Analysis*, geredigeerd door Ruth Wodak en Michael Meyer (London: Sage, 2009): 39.

¹⁸ Donald Matheson, *Media Discourses: Analyzing Media Texts* (Berkshire: Open University Press, 2005): 131.

¹⁹ Hanneke Houtkoop en Tom Koole, *Taal in Actie: hoe mensen communiceren met taal* (Bussum: Coutinho, 2000): 170.

op taal en/of communicatieve doeleinden maar zich specifiek richt op de inhoud van de gesprekken. De casusvoorbeelden die gekozen zijn ter analyse zijn:

- Het tafelgesprek van 4 oktober, 2010 naar aanleiding van het CDA congres over deelname aan een kabinet met gedoogsteun van de PVV (tafelheer: Jan Mulder, gasten: Felix Rottenberg, Henk Bleeker).

- Het duo-tafelgesprek van 21 en 22 september, 2011 over de algemene beschouwingen naar aanleiding van de op Prinsjesdag gepresenteerde miljoenennota. (tafelheer/-dame: Jort Kelder, Claudia de Breij, gasten: Jan Mulder, Felix Rottenberg, Mirjam Sterk)

In de komende hoofdstukken zal ik ingaan op de twee geformuleerde subvragen waarna ik tot slot een conclusie formuleer. De nadruk van deze studie zal liggen op het explorerende karakter ervan. Geschreven wetenschappelijk werk naar de betekenis van het nieuws in dergelijke omstandigheden, met betrekking tot het Nederlandse omroepbestel, is schaars en daarom zullen gevormde conclusies uit deze studie verre van volledig zijn en openstaan voor aanvulling en/of discussie.

Aan tafel!

Of je nou het NOS journaal kijkt of het extra lange nieuws bulletin NIEUWSUUR, beide programma's werken vanuit de gedachte dat nieuws in deze formats een zo objectief mogelijke informatie bron moet zijn. Op deze manier wordt de kijker op een verantwoorde manier geïnformeerd over gebeurtenissen in de wereld. Nieuws is op deze manier belangrijk voor niet alleen een geslaagde integratie in een maatschappij, de geïnformeerde burger is tevens belangrijk voor een goed werkende democratie. Bulletins kunnen echter niet tot in lengte van dagen duren. Middels selectie wordt er een reeks aan potentieel nieuwswaardige items uit de stroom aan gebeurtenissen gepikt om de kijker mee te delen. Daarnaast is nieuws, los van het feit dat het nimmer volledig objectief kan zijn, bovenal ook handelswaar, zoals John Fiske opmerkt: "It is expensive to gather and distribute. [...] News has to be popular, it has to produce an audience."²⁰ Natuurlijk hebben we gevoelsmatig het idee dat dit bij het ene bulletin, bijvoorbeeld HART VAN NEDERLAND, een duidelijker gegeven is dan bij de bulletins van de Publieke Omroep. Van alle onderwerpen in DWDD worden de onderwerpen met betrekking tot de politiek het vaakst ook in journaal bulletins behandeld. Toch zullen de beide redacties heel anders nadenken over de invulling van een politiek onderwerp. Welke criteria hanteert DWDD voor het selecteren van onderwerpen die besproken worden aan tafel?

Veel van deze verschillen zijn terug te leiden op het verschil in karakter van beide programma's. Zo zal DWDD veel meer belang moeten hechten aan de vraag of een onderwerp interessant genoeg is om de aandacht van de kijker voor ongeveer 10 minuten vast te houden. Deze aandacht wordt deels vastgehouden door het daadwerkelijke gesprek, tegelijkertijd worden er in het programma constant beloftes gemaakt over volgende onderdelen en onderwerpen. De formule belooft de kijker nooit langer dan maximaal 13 tot 14 minuten naar hetzelfde te hoeven kijken totdat er overgeschakeld wordt naar een nieuw onderdeel. De rubrieken *De Jakhalzen*, *de TVDD* en *de Minuut* vormen de intermezzo's tussen de drie onderwerpen die dagelijks worden besproken en waarborgen de variëteit over de spanningsboog van 50 minuten van het programma.

Binnen de gespreksonderwerpen aan tafel wordt er op een heel andere manier gezorgd dat de spanning gewaarborgd blijft. Hier is een belangrijke taak weggelegd voor de gasten die komen praten over het onderwerp. Een taak die meer vergt dan in eerste instantie gedacht. Zo liet de Volkskrant zien in het artikel *In de ring bij DWDD* dat er speciale mediabureaus zijn die gasten voorbereiden op een optreden op televisie. "We bereiden de cursist op alles voor, zodat hij zijn boodschap goed kan verkondigen tijdens het talkshowoptreden. Wat is de basisboodschap? Welke feiten en cijfers horen daarbij? Dat stoppen we in zijn rugtas en dat gaat hij vertellen, wat er ook gebeurt.", aldus Johan Sponselee, trainer bij een mediabureau.²¹ Een televisie optreden als overlevingsstrijd, zo zetten de begeleiders van deze bureaus een gesprek in talkshow neer. Het geeft aan dat een gast in talkshows onder druk staat maar ook dat deze shows veel baat hebben bij een interessante en spontane gast die volledig meedraait in het gesprek. Dit is met het

²⁰ John Fiske, *Television Culture* (London: Routledge, 1987): 281.

²¹ Suleyman van Landewijk. "In de ring bij DWDD" [2011] *Volkskrant*, V - 8-11-2011.

behandelen van politieke thema's in DWDD zeker niet anders. Ook hier is het van belang dat de gasten aan tafel input kunnen geven aan het onderwerp en het voor de lengte van het onderdeel interessant kunnen houden.

De eerste afweging voor het inplannen van een politiek onderwerp heeft betrekking op de vraag of het actueel is. Dit is een vraag die op de redactie eerder impliciet dan expliciet beantwoord wordt voordat er 's ochtends een vergadering is over de invulling van het programma die avond. Anders dan een onderwerp over een nieuwe veelbelovende televisieshow die na de jaarwisseling geprogrammeerd staat of de discussie over de kansen van Epke Zonderland op de aanstaande Olympische Spelen, is het bespreken van politiek nieuws veel onderheviger aan de vergankelijkheid ervan. Immers, een kwestie die vandaag speelt is morgen misschien al opgelost. Politieke ontwikkelingen in Den Haag staan niet stil dus moet je de kwestie opdienen in het programma zolang die nog warm is en vers van de pers komt. Daarnaast zit DWDD als talkshow in vergelijking tot soortgelijke discussieprogramma's als bijvoorbeeld PAUW EN WITTEMAN en NIEUWSUUR, vrij vroeg op de televisie-avond en profiteert dus van haar positie om, naast het journaal, als eerste uitgebreider te spreken over een actuele politieke kwestie.

Toch zijn dit soort onderwerpen ook in te plannen en worden lang niet alle actuele politieke onderwerpen pas op de dag zelf voorgesteld. Dit is bijvoorbeeld het geval geweest met het gekozen casusvoorbeeld over het CDA-congres in oktober, 2010. Gezien in de serie ontwikkelingen na de Tweede Kamer verkiezingen was dit typisch een onderwerp dat van te voren al aangemerkt stond als waarschijnlijk actueel onderwerp, geholpen door het feit dat het congres in het weekend was. Op deze manier was de redactie in de gelegenheid voorbereidingen te treffen voor het onderwerp op maandag. De vraag of een onderwerp actueel is hangt dus deels af van de dag zelf. Aan de andere kant is het programma ook bij machte een politiek onderwerp actueel te maken door het voor te bereiden en te speculeren op het belang ervan. Bijvoorbeeld door te polsen welke gasten er kunnen aanschuiven. Welke tafelgast hebben we op maandag? Is het een toevoeging om een eigen politiek expert uit te nodigen? En misschien nog wel belangrijker, welk kopstuk van het CDA kunnen we aan tafel krijgen om te spreken over de gebeurtenissen op het congres?

Politici die te gast zijn bij DWDD spreken vaak over meer dan alleen hun vakgebied: de rol waarin we deze mensen normaal gesproken herkennen. Terloops worden er soms uitstapjes gemaakt naar hun (persoonlijke) mening over een eerder besproken onderwerp in de uitzending, de sportieve prestaties van het Nederlands Elftal, etc. In tegenstelling tot nieuws bulletins, biedt een setting als DWDD de gelegenheid om door te praten en, desgewenst, de politiek even los te laten en een uitstapje te maken naar een ander onderwerp: "The politician in these shows, therefore, must be able to switch easily from his position as a, candidate, party leader, or minister to his status as a spouse, parent, sports or movie fan."²²

Het vormgeven van een politiek onderwerp hangt dus voor een deel af van de gasten die je aan tafel kunt krijgen om het te bespreken. Het wel of niet tot je beschikking hebben van de hoofdrolspeler in een politiek vraagstuk kan daarmee reden zijn om een onderwerp

²² Van Zoonen, *Entertaining the Citizen*, 78.

door te laten gaan of juist te laten schieten. Om de beslissing niet volledig en alleen te laten afhangen van de beschikbaarheid van één gast, heeft DWDD zich meer keuzevrijheid toegeëigend door het benoemen van speciale vaste gasten. Inmiddels komen hier regelmatig politieke experts (op basis van hun geschiedenis in Den Haag) of zelfs huispoliticologen voor naar de studio. De bekendste namen zullen op het moment Felix Rottenberg en Jack de Vries zijn. Naast deze vaste gasten vormt de dagelijkse tafelheer/-dame een extra toevoeging en is het medium bij uitstek om af en toe de vlam in de pan te doen slaan. Bijvoorbeeld door een politieke gast te confronteren met zaken die buiten zijn rol als politicus maar binnen zijn rol als vader vallen of juist een krachtige overtuiging over het onderwerp te poneren om een reactie uit te lokken.

De traditionele grenzen tussen het koppel presentator en gast vallen hiermee weg. Welbeschouwd zijn de tafelheer/-dame en de politiek experts verlengstukken van presentator van Nieuwkerk. Niet zozeer in de zin dat ze zijn opvattingen verkondigen, als wel dat ze namens het programma aanschuiven en een rol aannemen die van de presentator niet verlangd kan worden. Dit resulteert erin dat er idealiter een groep gevormd wordt die de volgende samenstelling en rolverdeling heeft:

- 1) De neutrale gespreksleider/presentator
- 2) De tafelgast die de ruimte krijgt voor boude uitspaken, komische steekjes, etc.
- 3) De (huis)politiek expert die zijn mening geeft over het onderwerp op basis van zijn veronderstelde expertise.
- 4) De daadwerkelijke externe gast, veelal in de persoon van partijvoorzitter, minister, Tweede Kamerlid, etc.

Overigens is hier niet mee gezegd dat de presentator, tafelgast en expert onder één hoedje spelen of niet kritisch ten opzichte van elkaar zijn.

Deze rolverdeling zorgt er voor de invulling van een politiek onderwerp voor dat, afhankelijk van de actuele noodzaak, een onderwerp in principe niet per sé afgeschreven *hoeft* te worden als één van de hoofdrolspelers van de politieke kwestie niet in de uitzending komt. Door naast presentator van Nieuwkerk twee gasten te posteren die niet als externe, maar als interne gasten beschouwd kunnen worden verschaft het programma zich de ruimte om te kunnen praten over een onderwerp door op deze manier te reflecteren op de kwestie zonder dat de direct betrokkenen in de studio zitten.

De criteria voor een politiek onderwerp in DWDD zijn dus te begrijpen als twee schijven die elkaar aandrijven. Enerzijds is de redactie afhankelijk van de actuele waarde van een politieke kwestie maar weet zich daarbij verzekerd van de voordelige positie die het programma inneemt in de programmering van de avond op televisie. Daarnaast hoeft actueel niet te betekenen dat een onderwerp niet te plannen valt zoals ik duidelijk heb proberen te maken met het uitgezonden onderwerp over het CDA-congres. Een tweede belangrijk criterium dat het eerste criterium *kan* verwerpen is de beschikbaarheid van de

gewenste gasten voor een politiek onderwerp. In bovenstaand voorbeeld heb ik geprobeerd de ideale situatie te schetsen voor de invulling van een politiek onderwerp.

Gespreksanalyse

Uiteindelijk is het moment daar. Om half acht gaat de muziek uit, wordt het publiek stil, telt de regisseur af, 5, 4, 3, 2, 1.. De pr-tekst volgt met het noemen van de gasten, de begintune zet in en na het presenteren van vijf korte, actuele nieuwsfeiten en een kort gesprek tussen de tafelgast en Matthijs van Nieuwkerk schuiven de gasten voor het eerste onderwerp aan. Vaak beslaat dit eerste onderwerp een belangrijke actuele gebeurtenis en niet zelden betreft dat de politiek. Toch zijn onderstaande transcripties niet allemaal het eerste gespreksonderwerp geweest. Zo is het tafelgesprek van 4 oktober, 2010 over het CDA-congres van het weekend ervoor pas op het eind gezet. In deze uitzending was er dan ook strijd tussen twee actuele onderwerpen. Aan de ene kant het CDA-congres met de doorslaggevende stemming van partijleden voor het wel of niet accepteren van het gedoogakkoord voor het aanstaande kabinet van VVD en CDA met als gedoogpartner de PVV, of de rechtszaak tegen Geert Wilders die toentertijd in volle gang was. Uiteindelijk kwam de rechtszaak tegen Wilders op één, te meer omdat er op het CDA-congres genoeg grappige dingen waren gebeurd waardoor de TVDD van die dag een goede en humorvolle inleiding kon vormen op het onderwerp.

Het tafelgesprek over de eerste dag van de Algemene Beschouwingen stond op 21 september, 2011 eveneens niet gepland als eerste onderwerp. Een logische reden hiervoor is het feit dat de Algemene Beschouwingen tijdens het begin van het programma nog niet afgelopen waren en de redactie op deze manier de mogelijkheid heeft gehad om tijdens de uitzending het verloop ervan in de gaten te houden en belangrijke gebeurtenissen na half acht alsnog in de uitzending te stoppen. In de uitzending van 22 september, 2011 waren er zelfs twee tafels gewijd aan de tweede dag van de Algemene Beschouwingen. De eerste in de rij met alleen de tafelheer Jort Kelder, huispoliticoloog Felix Rottenberg en, opvallend genoeg, een derde gast voor beide onderwerpen; de vaste maandag tafelheer Jan Mulder. Later zou CDA-kamerlid Mirjam Sterk aanschuiven om mee te praten over de ontwikkelingen van die dag in de kamer die gekenmerkt werden door de inmiddels bekende woordenwisseling tussen premier Mark Rutte en gedoogpartner Geert Wilders (“Doe eens normaal man!” , “Doe zelf eens normaal man, tsjongejonge!”)

De transcripties van de gekozen casusvoorbeelden worden gebruikt om antwoord te geven op de in de inleiding geformuleerde deelvragen. Hoe wordt het populaire karakter van het programma vormgegeven door de gasten die aanschuiven om te komen praten over een onderwerp? En, wat voor gevolgen heeft dit voor de journalistieke objectiviteitsclaim? Voor een gestructureerde analyse heb ik ervoor gekozen een tweedeling aan te houden in de uitgewerkte transcripties, namelijk de tweedeling in enerzijds gespreksthemas waarbij er van de kijker weinig voorkennis werd verwacht. Voor deze thema's volstond een korte illustratie aan de hand van een beeldfragment. Anderzijds worden er opmerkingen gemaakt, voorzetten gegeven voor een nieuw discussie punt of aanvullend commentaar gegeven op een beeldfragment waarbij er van de kijker wel degelijk voorkennis wordt verwacht om deze opmerkingen te kunnen wegen omdat ze inhoudelijk dieper gaan. Met behulp van onderstaande quotes uit de transcripties van de eerder genoemde tafelgesprekken probeer ik dit zo helder mogelijk te illustreren.

Een populair karakter

Een terugkerend thema in alle gesprekken van de casusvoorbeelden is het gedrag en/of de houding van politici in de kamer of op het partijcongres. Niet geheel verwonderlijk aangezien juist deze kanten van de politici in kwestie prima kunnen worden samengevat in een beeldfragment in de uitzending. Een prikkelend voorbeeld hiervan is de reactie van tafelheer Jan Mulder (**JM**) in het tafelgesprek met Henk Bleker (**HB**) en Felix Rottenberg (**FR**) naar aanleiding van het CDA-congres over deelname van de partij aan het gedoogkabinet op een fragment van Camile Eurlings op dit congres. In dit fragment zien we Eurlings een gloedvol betoog houden voor deelname van het CDA aan de coalitie in wording en prijst met woord en daad de verrichtingen van onderhandelaar namens het CDA: Maxime Verhagen. Matthijs van Nieuwkerk wordt uiteraard aangeduid met de initialen MN.

- MN Jan?
- JM Gadverdarrie zeg...
- MN Gadverdarrie?

(gelach in publiek)
- JM Ja, mogen we even kotsen?!

(harder gelach in publiek, applaus)
- FR Mag ik even wat anders zeggen?
- MN Leg even, aan meneer Bleker vooral, uit waarom je hiervan moet kotsen?
- JM Nou ja, die verregaande slijmballerigheid van zo iemand. En die onverdraaglijke foute uitstraling.
- HB Nou dat laatste vind ik fout van jou. Je kunt het op de inhoud, kun je het niet met hem eens zijn. Maar om Maxime daar, of Camiel daar weg te zetten als...
- JM Ja, een slijmbal.
- HB ...iemand met een foute uitstraling...

Het bovenstaand tekstfragment uit het tafelgesprek met Henk Bleker pikken we op meteen na het fragment van Camile Eurlings op het CDA-congres. Jan Mulder krijgt het woord en

dient, in zijn rol als tafelheer, precies dát doel zoals geformuleerd in het voorgaande hoofdstuk. Niet alleen krijgt Mulder hiermee de lachers in het publiek op zijn hand, tegelijkertijd wordt er een reactie geforceerd bij Bleker die zijn partijgenoot verdedigt en zo de handschoen oppakt. Vervolgens ontwikkelt het gesprek zich als volgt:

- FR Wacht even, wacht even!
- MN Felix, wacht even.
- HB ...maar om te zeggen die foute uitstraling, Jan.
Dat vind ik niet kloppen!
- JM Ja, dat vind ik een foute uitstraling Henk.
- HB Nou, ik vind het goed fout wat je zegt.
- JM Nee, nee...
- MN Daar worden jullie het niet eens, Felix.
- JM ...nee, ik vind het fout wat jij zegt nu!
- FR Maar er gebeurt...
- JM (harder) Jij zou dit moeten diskwalificeren!
- FR Nee, nee!
- JM Maar je doet het niet! Jij laat het aan een tafelheer over!
- FR Nee, nee. Nu, dit zijn twee Groningers met elkaar in discussie...
- JM Helemaal niet!
- MN Felix, zeg er iets over.

Mulder speelt zijn rol als tafelheer in het bovenstaande tekstfragment volledig uit en probeert Bleker met een zeer emotioneel betoog een reactie te ontfutselen. De basis van zijn reactie werd gevormd door het fragment van Eurlings op het CDA-congres. Ten slotte besluit van Nieuwkerk de ruimte te bieden aan de politiek expert Rottenberg om te reageren op Mulders emotionele uitbarsting.

FR Nee, nee, wat er gebeurde is dit. Als iemand in een hal spreekt met zijn retorische gaves. Gaat ie zichzelf overschreeuw..., (naar Jan Mulder) laat me even uitpraten. Gaat ie zichzelf overschreeuwen. Dus wat er dan gebeurt is wat jij denkt te horen in die hal, dat heeft een totaal ander effect als wij voor de tv. Dan, dat is verschrikkelijk. Nee, ik maak het even af Jan...

JM (verzuchtend) Ja maar, ja, ja...

Alle partijen aan tafel lijken te besluiten dat het voor wat betreft Eurlings zo genoeg is. Los van wat gemor van Mulder over de reactie van Bleker gaat van Nieuwkerk verder naar het volgende te bekijken beeldfragment in het gesprek, maar wat levert dit onderdeel in het gesprek per saldo op? Gesteld kan worden dat de discussie rondom de rol van Eurlings op het CDA-congres zich toespitste op de mening van tafelheer Mulder over het getoonde fragment en wat dat betreft voor de gemiddelde kijker weinig informatief is. Immers, veel meer dan de braakneigingen van Mulder en de verraderlijkheid van het spreken in een dergelijke hal om in te spreken komen we niet te weten. Toch kunnen we uit de transcriptie opmaken dat het publiek een positieve reactie geeft en zelfs, al in het begin, applaudiseert voor de boude uitspraak van de tafelheer.

Een dergelijke discussie die zich ontvouwt na het laten zien van één of meerdere beeldfragmenten is mijns inziens kenmerkend voor het populaire karakter van het programma omdat het een lage drempel vormt voor het kijkerspubliek om de discussie te kunnen volgen. Uitspraken geschieden puur op basis van de getoonde beeldfragmenten en vaak worden discussies naar aanleiding van deze fragmenten vaker op emotioneel niveau gevoerd dan op rationeel niveau. Daarnaast worden deze discussies in de casusvoorbeelden vaak aangewakkerd door de tafelheer. In alle gevallen juist géén politieke *insider* en daarmee iemand die de Haagse politieke wereld, net als de kijker, als *outsider* ter discussie stelt en daarmee onderscheidend is voor DWDDs populaire karakter. Zo ook in de tafeldiscussie over de eerste dag van de Algemene Beschouwingen waarbij Jort Kelder (**JK**) tafelheer is, Felix Rottenberg (**FR**) aanschuift als politiek expert en, opvallend genoeg, Jan Mulder (**JM**) als extra gast aanschuift om te reflecteren op alles dat is voorgevallen op deze dag in de Tweede Kamer. Halverwege het tafelgesprek wordt er een fragment ingeleid van GroenLinksleider Jolande Sap met de volgende reacties tot gevolg.

JK Dat is dus goed. Maar nu heb ik een hele genante. Dat moet ik echt, qua theateraal niveau.. Hij doet het goed. Maar nu even Jolanda Sap jongens.

MN Ok...

- JK** (lijdend) Ooh...
- MN** Laat maar zien.
- JK** Jolande Sap gaat dus even.. Kijk, Pechtold kan goed praten en dan laat Jolande Sap even zien hoe het niet moet als je wil scoren voor de pers, want dat is wat ze wil.
- FR** En Matthijs, nog één ding, er was een heftig debat geweest tussen Cohen en Wilders, waarin Cohen het verdomd goed deed. En dan komt deze act.
- JK** Ja jongens.
- FR** Als toegift, vreselijk!
- JK** Handen voor de ogen!
- (fragment, Jolande Sap)
- JK** Tja, da's dus pijnlijk.

Interessanter wordt het wanneer de poging tot nuancering van Rottenberg in zijn rol als politiek expert verder reikt dan slechts een aanvulling op de woorden van de tafelheer. Bijvoorbeeld wanneer de uitspraken van de tafelheer uitnodigen tot verdieping en daarmee ruimte geeft aan Rottenberg om zich als politiek expert te profileren. Het volgende tekstfragment komt uit de uitzending van 22 september, 2011 naar aanleiding van de tweede dag van de Algemene Beschouwingen. De discussie aan tafel concentreert zich op de vraag wat een gepaste reactie van premier Rutte was geweest op de uitspraak "Doe eens normaal man.", van Geert Wilders. Opvallend hierbij is dat Jan Mulder (**JM**) niet in zijn rol als tafelheer is aangeschoven maar naast tafeldame Claudia de Breij (**CB**), Felix Rottenberg (**FR**) en presentator Matthijs van Nieuwkerk (**MN**) aanschuift om zijn mening te ventileren over hetgeen er voorgevallen is tijdens de beschouwingen:

- JM** Hij moet opstaan en zeggen:...
- FR** Hij staat al.
- JM** ..."Meneer Wilders, dat is het laatste woord wat u in onze coalitie en gedoogsituatie tegen mij gezegd hebt. We schorsen de vergadering, de regering is opgeheven."

FR Hij haalt alles.. Nee...

(gelach)

JM (luider) Zoiets, hij moet, hij moet zich distantieren! Niet alleen met woorden van...

FR Nee, nee..

JM ...Felix?

FR Je maakt er nu flauwekul van.

JM Ik spreek! Van, van Wilders en dat is het dubieuze van Rutte...

FR Ja, maar jij haalt nu staats...

JM ...hij doet het met woorden maar nooit met één daad. Gaat over tot de orde van de dag! Sterker, het is eigenlijk zo: wat Wilders vulgair zegt, denkt Rutte beschaafd.

FR Nee, nee, maar nu haal jij...

MN Felix?

JM Daar komt het op neer!

FR Nee, maar dat is, met alle liefde voor Jan Mulder, maar dan maakt ie er een hutspot van. Parlementair en staatsgerecht...

JM Ik bespreek de hutspot!

FR Nee, laat..! Laat me even uitspreken. (naar Jan) Laat u me even uitspreken meneer Rutte.

JM Jaa.. (wijzend naar Matthijs) Via de voorzitter graag.

CB Doe eens even normaal man!

(gelach)

Net als in het vorige tekstfragment neemt Mulder het initiatief tot een uitspraak waarmee hij, wederom, de lachers op zijn hand krijgt en opnieuw probeert Rottenberg een vinger tussen

de deur te krijgen om te reageren op Mulders uitlatingen. Uiteindelijk grijpt presentator van Nieuwkerk in:

- MN** Nou, Felix ter zake!
- FR** Nee, ik vind.. Je moet echt naar, je moet echt een onderscheid maken tussen staatsrecht, parlementairrecht en het Buitenhofrecht. En daar heeft.. Het is voor een premier al heel lastig, want hij is formeel te gast in de kamer. Dus hij kan niet te veel terug schieten als er vanuit de heup wordt geschoten en ik vind eigenlijk dat er een soort retorisch eh, hoe heet dat nou, *cordon sanitaire* moet worden gesloten tussen de partijen: Wij willen dit niet! En de enige partij die dat aan het toepassen is, is de VVD. Want die praten gewoon niet af, die Blok blijft gewoon zitten. Die zegt: "Ik laat me niet provoceren."
- MN** (instemmend) Hmhm.
- JM** Nee, dat is juist andersom. Hij is laf! Hij durft niet, niets terug te zeggen...
- FR** Is een keuze!

Rottenberg, aangespoord door van Nieuwkerk, boogt hier op een periode die hij zelf als PvdA'er in de kamer heeft doorgebracht en maakt een kanttekening bij de afwegingen die een premier moet maken in een situatie zoals die zich heeft voorgedaan met Geert Wilders tijdens de Algemene Beschouwingen. Op deze manier wordt de argumentatie rond een discussiepunt over de houding en het gedrag van Tweede Kamerleden verdiept door de inzet van kennis van de huispoliticoloog van DWDD in de persoon van Rottenberg, in tegenstelling tot het eerder genomen voorbeeld van de discussie rondom de houding en het gedrag van Camiel Eurlings.

- FR** Nou ja, kijk, daar hebben we het al eerder over gehad. Wilders leest het ook voor, maar die heeft, die is altijd lijntjes aan het maken, van one-liners. Dus dan heeft ie drie kaartjes en dan komt ie met die bedrijfspoeidel.
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.

FR En dat is natuurlijk een hele geestige, fascinerende, belediging. En dat is een soort van pingpong waar Cohen niet tegen is opgewassen. Alleen het veel belangrijkere debat is: "Hoe zit het met het gedogen want er is een minderheidskabinet wat op een aantal punten geen steun krijgt van Wilders, dus steun zoekt bij andere partijen". Je zou ook kunnen zeggen: "Dat is heel modern". En dat is niet over het voetlicht gekomen.

MN Dat ligt dus aan Cohen?

FR Dat ligt...

MN Cohen weet inmiddels wie die tegenover zich heeft. Wilders heeft maar één echte tegenstander. Z'n lievelingstegenstander is Cohen. Dan wordt het toch, gisterenavond zei Jack de Vries het nog bij ons aan tafel, er wordt de hele nacht gerepeteerd. Op alle mogelijke aanvallen en het pareren daarvan. Het cabaretnummer dat Wilders gaat op.. Dan is het toch niet goed, wat mankeert er dan aan Felix?

FR Cohen, ik vond hem al beter dan vorig jaar hoor. Hij leert langzaam hierin, maar uiteindelijk is zijn persoonlijkheid hier totaal ongeschikt voor om met zo'n vervelende man dit spel te spelen. Ik bedoel dit is precies wat, eeh, Nico Dijkshoorn vertelde in zijn prachtige gedicht. Je staat op het schoolplein en er staat een man die is sneller en arrogant en die kan hard slaan. Je hebt bijvoorbeeld verloren.

Tevens houden de drie deelnemers in dit fragment zich keurig aan de geschetste rolpatronen. Als we nog steeds uitgaan van de stelling dat deze drie heren allen het programma representeren, dan wordt tegelijkertijd het karakter van het programma helder uitgekristaliseerd. In beide fragmenten zien we drie elementen terug waarop DWDD steunt, verpersoonlijkt in deze drie 'vaste' gasten. Een betrokken en emotioneel geluid dat scoort bij het publiek, vertolkt door Jan Mulder, een rationeel en beredenerend geluid, vertolkt door Felix Rottenberg (waarbij zijn geschiedenis als ex-politicus de validatie van dit geluid vormt) en, tot slot, de regulator van deze twee geluiden: presentator Matthijs van Nieuwkerk. Dat de aanwezigheid van deze drie componenten gewenst is voor een prikkelend en boeiend gesprek over een politiek thema wordt mijns inziens onderbouwd door de aanwezigheid van Jan Mulder zelfs als de rol van tafelgast al is vergeven aan een ander.

Objectiviteitsclaim

De zoektocht naar een antwoord op de vraag wat het constituerende populaire karakter van DWDD betekent voor de conventionele journalistieke objectiviteitsclaim wordt er, in het licht van beide geschetste zijden van het debat over politieke communicatie op televisie, één die meer duiding verdient. Het nastreven van een dergelijke claim lijkt namelijk steeds meer een queeste te zijn naar het vinden van de heilige graal. Met de veronderstelde selectie van quotes van politici die ofwel opvallend, ofwel spraakmakend zijn (beter is allebei) om een reportage vorm te geven lijkt de prioriteit verschoven te zijn van het neutraal observeren en rapporteren van het nieuws naar een analyse van de aantrekkelijkste quotes: 'In een medialandschap vol spectaculaire berichten en nieuwsflitsen van zestig seconden is een snedige oneliner dus minstens zo effectief geworden als een doorwrocht beleidsplan - zo niet effectiever', aldus Rob Wijnberg.²³ Dit ondergraaft de voorgestelde rol van televisie in relatie tot de geëngageerdheid van de burger met betrekking tot, bijvoorbeeld, de politieke actualiteit. Immers, hoe kunnen burgers weloverwogen deelnemen aan het politieke debat wanneer de inhoud van veel bekeken televisieprogramma's of bulletins zelf onderhevig is aan steeds andere hypes. Deze karaktertrek wordt als symptomatisch gezien voor de huidige staat van televisie, althans, wanneer het benaderd wordt vanuit deze conventionele kijk op het medium. De burger raakt in plaats van geëngageerd juist verder verwijderd van het politieke debat en de rol van televisie neemt hier een belangrijke plaats bij in. Participatie in vrijwillige activiteiten ter ondersteuning van ons, onlosmakelijk verbonden met het slagen van een democratie, sociaal kapitaal neemt in rap tempo af omdat we onze tijd liever voor de televisie slijten, volgens Robert Putnam die directe resultaten betreft op de Amerikaanse samenleving.²⁴

Het is tegelijkertijd een visie die een scheiding tussen informatieve televisie die bijdraagt aan dit ideaal enerzijds en entertainment anderzijds voorstaat. Juist een hybridevorm van deze twee lijkt ondenkbaar terwijl de veelheid aan vormen waarmee burgers dagelijks (politiek) nieuws volgen niet gerepresenteerd wordt in dit normatieve ideaal van de goed geïnformeerde en participerende burger. Dit werpt de vraag op of dit ideaal daarmee niet een onrealistische standaard is geworden.²⁵ Hermann Bausinger stelt dat er vier manieren zijn waarop mensen deelnemen aan verschillende vormen van media: we construeren en consumeren een dagelijkse 'media ensemble'; we geven niet altijd onze volle aandacht aan media zoals we ze gebruiken (zo skimmen we door een tekst en scannen we als we radio luisteren); media zijn volledig geïntegreerd in onze dagelijkse routines (zoals eten, rijden etc.); en dat mediagebruik niet een geïsoleerd proces is maar juist vaak gebeurd in de nabijheid en onder invloed van andere mensen (wie heeft er bijvoorbeeld de macht over de afstandsbediening tijdens het kijken van televisie?).²⁶ Hiermee wordt participatie in politiek juist ook een textuele activiteit die ontstaat door het volgen van verschillende mediateksten

²³ Rob Wijnberg, *En Mijn Tafelheer is Plato: Een Filosofische Kijk op de Actualiteit* (Amsterdam: De Bezige Bij, 2011): 14-15.

²⁴ Robert D. Putnam, "Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America," *PS: Political Science & Politics* (December 1995): 677; Robert D. Putnam, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (New York: Simon and Schuster, 2000).

²⁵ Jones, *Entertaining the Citizen*, 25.

²⁶ Hermann Bausinger, *Media, Technology and Daily Life* (New York: Academic Press, 1984).

zoals bijvoorbeeld een politieke tafeldiscussie in DWDD. Hoewel het programma voorbij gaat aan een informatie voorzienende rol zoals die idealiter wordt voorgesteld door analytici die de traditionele zijde van het discours vertegenwoordigen, lijkt juist deze traditionele benadering tot niks anders dan veroordelingen en heeft daarmee weinig constructieve waarde. Daarom is het van belang de maatstaven van het normatieve ideaal van participierend burgerschap te ontstijgen om aan volgende conclusies van de analyse enige betekenis te kunnen geven.

Een tabloid talkshow als DWDD, een talkshow waarin onderwerpen (zoals het de tabloid eigen is) niet te lang mogen duren maar ingeplanned zijn in een strak tijdschema, vergroten juist het individuele aspect van een politicus in een discussie uit. Het programma bediscussieert daarmee vaak de stijl van een debat of politicus. Juist deze focus op persoonlijke eigenschappen van politici wordt gezien als bedreigend voor het politieke burgerschapsideaal. Het programma creëert heel bewust een stijl zoals beschreven in het eerste hoofdstuk, die het mogelijk maakt om op deze manier over de stijl van politiek te praten. De manier van politieke betrokkenheid op basis van persoonlijke eigenschappen van politici stuit op veel weerstand vanwege de op het eerste gezicht oppervlakkige benadering van serieuze onderwerpen en het feit dat het zo'n belangrijke rol speelt bij de kiezer. Het is tegelijkertijd ook één van de minst begrepen facetten van kiezersgedrag, zoals politiek wetenschappers Arthur Miller, Martin Wattenberg en Oksana Malanchuk opmerken in hun artikel over de manier waarop Amerikaanse kiezers presidentskandidaten beoordelen.²⁷

“Politiek is niet langer een autonome, op zichzelf staande werkelijkheid buiten de media om. In plaats daarvan is de politiek steeds meer georganiseerd als een media fenomeen, geplanned en uitgevoerd met medewerking van de media”²⁸, aldus Peter Dahlgren. De vraag met betrekking tot DWDD moet dan ook niet zijn wat deze manier van populaire politieke berichtgeving doet met de kijker maar wat de kijker doet met deze manier van populaire politieke berichtgeving. Burgerschap wordt daarmee een actief ideaal; iets wat iemand moet bedrijven en per slot van rekening een activiteit die via media vaak wordt gedeeld met kennissen, vrienden of familie in de woonkamer.²⁹

In de analyse van de tafelgesprekken komt mijns inziens een verdeling in de tafeldiscussies naar voren. Een verdeling die ik wil typeren door te wijzen op het verschil in niveau van voorkennis die de kijker nodig heeft om de discussie volledig te kunnen volgen. De vele beeldfragmenten die naar aanleiding van het Vragenuurtje, de Algemene Beschouwingen of andere politieke gebeurtenissen worden getoond, vormen niet zelden ook de basis voor de discussie die zich vervolgens ontspint aan tafel. Hierbij kun je stellen dat de kijker voor deze discussies geen voorkennis nodig heeft en door het programma de benodigde kennis aangeleverd krijgt door het getoonde beeldfragment. Een uitstekend voorbeeld hiervan is het eerder behandelde fragment uit het tafelgesprek over het CDA-congres. Naar aanleiding van

²⁷ Arthur Miller, Martin Wattenberg en Oksana Malanchuk, “Schematic Assessments of Presidential Candidates.” *The American Political Science Review* 2 (1986): 521.

²⁸ Peter Dahlgren, “The Transformation of Democracy?” *New Media and Politics*, Red. Barrie Axford en Richard Huggins (London: Sage, 2001): 85.

²⁹ Van Zoonen, *Entertaining the Citizen*, 123.

een fragment van Camiel Eurlings ontvouwt zich een discussie tussen Jan Mulder en Henk Bleker over het gedrag van de CDA'er. Een discussie die voor iedereen te volgen is die het fragment heeft gezien.

Discussies waarbij de kijker wel over enige voorkennis dient te beschikken voor een beter inzicht in hetgeen er gezegd wordt en die niet geleverd wordt door het programma, betreft meestal discussies waarin de politiek expert een grotere rol speelt. Een voorbeeld hiervan zien we tevens in de tafeldiscussie naar aanleiding van het CDA-congres wanneer Rottenberg een verwijzing maakt naar de onderlinge verhoudingen tussen de politieke partijen die uiteindelijk de coalitie moeten gaan vormen.

FR ...maar u heeft nu echt een kans hè? Hier hebben één-komma-vier miljoen mensen door de dag heen hebben dit gevolgd. Dat is iets ongelooflijks...

HB Ja.

FR ...Gaat u nu gewoon de twee mensen die een afwijkend standpunt hebben adviseren om de uitspraak naar hun hart te laten wegen? En tegen Maxime zeggen: "Ga maar het verbond verbreden met de SGP"? Is heel essentieel hè? Als...

HB Ja ik...

MN We hebben het over Ferrier en Koppejan, even voor de goede...

Rottenberg wordt verduidelijkt door van Nieuwkerk die 'de twee mensen die een afwijkend standpunt hebben' betiteld als Ferrier en Koppejan: de twee dissidenten van het CDA die een gedoogcoalitie met de PVV niet steunden. Tot zover duidelijk aangezien het congres juist tot doel had te stemmen over deze coalitie; de bekendste tegenstemmers waren Ferrier en Koppejan. Interessanter is de opmerking van Rottenberg over het vermeende verbond met de SGP. Zijn argument voor hét Bleker moment bestaat uit de kwestie Ferrier en Koppejan en zijn rol in een eventueel verbond met de SGP. Voor de kijker met gemiddelde politieke interesse een opmerking die weinig belletjes doet rinkelen. Voor een geïnteresseerde toeschouwer van het politieke steekspel een opmerking die wel degelijk een interessante achtergrond heeft. De SGP nam tijdens de onderhandelingen over de kabinetsformatie in 2010 namelijk een, voor het CDA, interessante positie in. De prikkelende constructie waar CDA, VVD en PVV druk mee aan het bouwen waren was er allerminst één van zekerheden en de SGP kon daar voor het CDA een doorslaggevende rol in spelen, zoals ook Bert Bukman stelt. '[De staatkundig gereformeerden zijn] in beginsel positief over het kabinet in wording [...] Ditmaal gaat de veronderstelde financiële degelijkheid ook de SGP ter harte,

evenals de relatie met Israël en de strengere eisen voor inburgering in de Nederlandse samenleving.”³⁰ Dat het CDA in de confrontatie met de twee partijleden die niks zagen in een gedoogconstructie met de PVV zich af en toe niet goed wist op te stellen werd in de media soms fijntjes benadrukt. De oplossingen die de partij zocht voor het probleem achter de schermen minder. ‘Er is hen er veel aan gelegen om de SGP te vriend te houden. De twee zetels van de partij kunnen van doorslaggevend belang zijn als er iets mis mocht gaan met Kathleen Ferrier en Ad Koppejan.”³¹

Daarnaast levert een tafeldiscussie over een actueel politiek proces zeker interessante kwesties op die aan de kaak worden gesteld, zoals het voorbeeld schetst.

FR Er is één ding waar het congres niet aan toe kwam, waar ik haar mening graag over zou willen weten. En niet om u te treiteren maar, er zit in het regeerakkoord iets wat zij ook nooit zou kunnen verdedigen: de bijstand wordt in een aantal jaar, veertien jaar, met, of in tien jaar, met veertien procent verlaagd, hè? Zij is altijd voor die groepen opgekomen. Dat vond ik dus een probleem op dat congres, het spitste zich helemaal toe op die begrijpelijke discussie: wel of niet met de PVV. Maar niet op een aantal punten voor jullie onbarmhartig programma.

Bezien vanuit het conventionele ideaal van de goed geïnformeerde en kritische burger maakt objectieve nieuwsgaring een belangrijk onderdeel uit van dit ideaal om op correcte wijze deel te nemen aan openbaar politiek debat of discussie. Objectieve interviewtechnieken en productie procedures zorgen ervoor dat de samenleving de nieuwsindustrie als hoofdverspreider van ‘de waarheid’ ziet, of in ieder geval een vorm die dat zo dicht mogelijk benadert. DWDD legt deze waarheid door de discussievorm op tafel en is daarmee niet meer eenduidig. De genodigden aan tafel onderhandelen gedurende de discussie over de waarheid maar hoeven hier niet noodzakelijkerwijs overeenstemming over te bereiken.

Sterker, het programma kwijt zich van de taak c.q. verplichting objectief te zijn door de traditionele rol van de presentator uit te splitsen over meerdere vertegenwoordigers van het programma, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk. Op deze manier blijft de presentator zelf weliswaar gebonden aan een neutrale rol in de traditie van conventionele objectieve journalistiek, maar zorgen DWDDs ‘interne’ gasten ervoor dat het programma zich niet bindt aan het nastreven van objectiviteit. In plaats daarvan heeft de behandeling van politieke onderwerpen in het programma een sterk reflecterend karakter op de actualiteit waarbij er van de kijker meer (in lijn met de rol van politiek expert) of minder (in

³⁰ Bert Bukman, *Het Slagveld: De lange weg naar het kabinet-Rutte* (Amsterdam: Meulenhoff, 2011): 237.

³¹ Ibidem, 238.

lijn met de tafelgast) voorkennis wordt vereist. Daarnaast concentreert de tafeldiscussie zich veelal op de stijl van debatteren van politici op congressen of in de Tweede Kamer.

Conclusie

We schrijven vandaag donderdag 26 januari, 2012. Maurice de Hond concludeert uit recente peilingen dat met directe verkiezingen de SP als grootste partij uit de bus komt.³² Enkele ontwikkelingen in de eerste wintermaand van het nieuwe jaar lijken hieraan ten grondslag te liggen. Veel PVV-stemmers blijken in de peilingen van de Hond te hebben gekozen voor de SP.³³ Het nieuws van de stijging voor de linkse partij in de peilingen loopt parallel aan enkele 'misstappen' van de PVV. Zo kwam partijleider Geert Wilders in het nieuws door zijn kritiek aan het adres van koningin Beatrix naar aanleiding van haar hoofddoek tijdens het staatsbezoek aan Oman.³⁴ Daarnaast kwam PVV'er Cor Bosman ongelukkig in het nieuws na het uitlekken van een één jaar oude interne partijmail waarin hij collega en PvdA'er Selçuk Öztürk een 'uitgekotst stuk halalvlees' noemde.³⁵ De negatieve media aandacht voor de PVV en het andere (linkse) antwoord dat de SP laat horen op de huidige kabinetsplannen voor 2012 lijken de partij net dat zetje te geven waarmee ze de afgelopen maand een standvastige lijn naar boven heeft ingezet in tussentijdse polls. In de verkiezingen van 2010 kwam de SP als 5^e partij uit de bus en leek Nederland gekozen te hebben voor een economisch (VVD) en sociaal maatschappelijk (PVV) rechts geluid. Wat is er in de eerste anderhalf jaar van het kabinet Rutte gebeurd waardoor er zo'n kanteling heeft kunnen plaatsvinden?

De grilligheid van de kiezer wordt beïnvloed door de beeldvorming over een partij en partijen zelf besteden juist hier aandacht aan op televisie in plaats van te praten over inhoudelijke standpunten. Rob Wijnberg verwijst in zijn boek *En mijn tafelheer is Plato* naar een onderzoek van de Vlaamse socioloog Mark Elchardus die aantoont dat 'beeldvorming in de media de beste indicator vormt voor het stemgedrag.'³⁶ De best bekeken praatprogramma's op de Nederlandse televisie als PAUW & WITTEMAN, DE WERELD DRAAIT DOOR, KNEVEL & VAN DEN BRINK, etc. leveren een oneindige hoeveelheid gesprekken op basis van gecomprimeerde journaal items die weinig tot niets bijdragen aan kennis en een beter begrip van de politieke actualiteit, aldus Wijnberg: 'Zo golft het publieke debat van hype naar hype, zonder ooit echt inhoudelijk te worden.'³⁷ Wijnberg verwoordt prima de kern van de kritiek op televisie zoals veel televisie- en/of mediawetenschappers die trachten te vatten, door van Zoonen betiteld als de 'television malaise thesis'.³⁸ Deze kritiek wordt

³² Redactie. "Peiling: SP voor het eerst de grootste, PVV zakt verder" [2012] *Politiek – VK* – 26-01-2012
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3132668/2012/01/22/Peiling-SP-voor-het-eerst-de-grootste-PVV-zakt-verder.dhtml>

³³ Redactie. "Roemer: kiezers PVV lopen over naar SP" [2012] *Politiek – VK* – 26-01-2012
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3133880/2012/01/23/Roemer-kiezers-PVV-lopen-over-naar-SP.dhtml>

³⁴ Redactie. "Hoofddoek Beatrix uit respect voor gewoontes VAE" [2012] *Politiek – VK* – 26-01-2012
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3110377/2012/01/08/Hoofddoek-Beatrix-uit-respect-voor-gewoontes-VAE.dhtml>

³⁵ Redactie. "PVV'er noemt PvdA'er 'een stuk uitgekotst halalvlees'" [2012] *Politiek – VK* – 26-01-2012
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3119940/2012/01/13/PVV-er-noemt-PvdA-er-eeen-stuk-uitgekotst-halalvlees.dhtml>

³⁶ Wijnberg, *En mijn tafelheer is Plato*, 14.

³⁷ Ibidem, 15.

³⁸ Van Zoonen, *Entertaining the Citizen*.

vormgegeven vanuit de vraag wat deze manier van populaire politieke berichtgeving doet met de burger. Maar wat doet de burger met deze manier van populaire politieke berichtgeving?

DWDD voert idealiter een drietal deelnemers op in een politieke tafeldiscussie die gedrieën bepalend zijn voor het verloop ervan. Deze drie deelnemers vormen als het ware drie componenten die ieder hun eigen rol namens het programma spelen. Zo laat de tafelgast van presentator Matthijs van Nieuwkerk vaker emoties de boventoon voeren dan de presentator en de politiek expert en spreekt dus makkelijker 'met het hart op de tong'. Daarnaast schuift, op basis van zijn expertise in Den Haag, de politiek expert aan. In de casusvoorbeelden steeds vertolkt door Felix Rottenberg die ook wel de 'huispoliticoolog' van het programma wordt genoemd. De politiek expert vormt de rationeel-kritische component van het drietal, probeert de discussie vaak te verdiepen in vergelijking met de tafelgast en verduidelijkt te ongenueanceerde discussie of uitspraken van de tafelgast. Tot slot wordt iedere uitzending geleid door presentator Matthijs van Nieuwkerk, die het drietal compleet maakt. Van Nieuwkerk treedt in de traditie van presentator op als spelverdeler en vragensteller maar weet zich gekwijt van enkele taken in politieke onderwerpen door de betrokkenheid van twee andere gasten die gezien kunnen worden als *interne* gasten van het programma. Dit drietal wordt vaak aangevuld met een vierde, *externe*, gast. Bijvoorbeeld iemand uit de Eerste of Tweede Kamer zelf, of een politicus uit de regio namens een nationale partij.

Dit ideale drietal vormt de kern van het populaire karakter van het programma. Via de samenstellingen van de interne gasten ontdoet het programma zich van de conventionele journalistieke objectiviteitsclaim en verschaft het zich de ruimte om te reflecteren op actuele politieke gebeurtenissen, vaak ingegeven door het tonen van beeldfragmenten. Deze fragmenten vormen geregeld de basis van een discussie die zich ontspint aan tafel. Deze discussies waarbij de kijker geen voorkennis nodig heeft zolang het beeldfragment maar gezien is worden vaak ingegeven door de tafelheer. Een voorbeeld hiervan is het fragment van CDA'er Camiel Eurlings die op het partijcongres vlak na de nationale verkiezingen collega Maxime Verhagen toespreekt. Wat volgt is een emotionele reactie van Jan Mulder die zijn betoog tot Henk Bleker richt. Dergelijke fragmenten worden gekenmerkt door de lage drempel die het biedt voor kijker om in te stappen en de daaropvolgende discussie te volgen en vormt daarmee een belangrijk construerend onderdeel van een politieke tafeldiscussie.

Daarnaast worden er in tafeldiscussies verwijzingen gemaakt naar actuele politieke processen en de politieke praktijk met betrekking tot een regeerakkoord, bezuinigingen, etc. Vaak ingegeven door de politiek expert aan tafel. Deze verwijzingen/vragen doen een beroep op de aangenomen voorkennis van de kijker en wordt niet geleverd door het programma zelf in de vorm van een beeldfragment. Voorbeeld hiervan is het tafelgesprek met Henk Bleker waarin Rottenberg verwijst naar de onderhandelingen over de kabinetsformatie met gedoogsteun van de PVV en de rol van de Christen Unie daar in. In hetzelfde gesprek verwijst Rottenberg naar het partijprogramma van het CDA en de paar, volgens hem, onbarmhartige punten. Belangrijk om te beseffen echter is dat het hier gaat om verwijzingen. Van een daadwerkelijke verdieping van deze discussiepunten is geen sprake.

DWDD vormt geen ideale afspiegeling van het gewenste format waarin een één-op-één gesprek tussen een politiek journalist en een politicus of politica wordt verdiept in relatie tot partijprogramma's of inhoudelijke standpunten van de partij met betrekking tot de maatschappij. Over politieke actualiteit en processen wordt onderhandeld op basis van discussiepunten die meer of minder voorkennis vragen van de kijker. Op deze manier blijft de behandeling van een politiek thema in het programma vaak algemeen. Echter, daarmee is niet gezegd dat de behandeling van de thema's en het populaire karakter ervan afgeschreven kunnen worden als 'vlak' en niet bijdragen aan een beter begrip van de politieke actualiteit. Integendeel, een dergelijke populaire representatie van politiek die zich concentreert op personen (vaak door middel van beeldfragmenten in DWDD) en vragen over het optreden van een politicus, geven dan wel niet een inhoudelijke invulling aan de discussie met betrekking tot partijprogramma's etc, maar geven kijkers wel de kans een politiek proces op te pikken en stelt ze in de positie om hier in algemene zin op te reflecteren en over te oordelen. Het populaire karakter van het programma zorgt ervoor dat het begrip politiek wordt besproken op basis van de stijl van het debat en de deelnemende politici. Tafeldiscussies hoeven hierdoor niet van seconde tot seconde gevolgd te worden om de draad niet kwijt te raken. Daarmee lijkt het onwaarschijnlijk dat kijkers de discussies gebruiken om concrete politieke kwesties mee te evalueren.³⁹ Het programma biedt eerder ijkpunten naast deze discussies die de kijker mijns inziens de gelegenheid bieden om de veronderstelde voorkennis bij deze discussies verder uit te diepen of juist op te bouwen.

Vanuit dit perspectief bezien kan een dergelijk programma op televisie zeker een platform zijn dat dient als springplank voor het verder vormgeven van een eigen politieke interesse. In een maatschappij van overvloedig media gebruik is het publiek verder gekomen dan haar rol als ontvanger van *top-down* politieke communicatie zoals het vormgegeven wordt door politiek verslaggevers/journalisten en politieke experts.⁴⁰ Een constructie als die van DWDD met betrekking tot politieke discussie in een populaire setting, verdeeld over drie geluiden van het programma en de lagen in verwachte politieke voorkennis past daarmee in lijn van politieke interesse die zich uit in een veelvoud van mediabronnen die gebruikt worden om politieke processen te begrijpen en erop te reflecteren. Een beoordeling van een programma als DWDD is, daaruitvolgend, minder constructief wanneer het langs de meetlat van een conventionele perceptie wordt gelegd waarin informatie en entertainment streng gescheiden worden gehouden. Veel manifestaties van politiek in media vinden plaats door onze relatie met de populaire cultuur.⁴¹ Dit grijsgebied waar informatie en entertainment zich vermengen is daarmee mijns inziens de plek om de verwachtingen van televisie als informatie voorzienend medium te heroverwegen en/of aan te passen aan een realistische vorm van een huidig participerend burgerschap.

Sjaak Christenhusz

³⁹ Van Zoonen, *Entertaining the Citizen*, 139.

⁴⁰ Jones, *Entertaining politics*, 27.

⁴¹ *Ibidem*, 38.

Bibliografie

Boeken en artikelen

- Bausinger, Hermann. *Media, Technology and Daily Life*. New York: Academic Press, 1984.
- Brants, Kees. "Who's Afraid of Infotainment?" *European Journal of Communication* 13 (1998).
- Bukman, Bert. *Het Slagveld: De lange weg naar het kabinet-Rutte*. Amsterdam: Meulenhoff, 2011.
- Fiske, John. *Television Culture*. London: Routledge, 1987.
- Glynn, Kevin. *Tabloidculture: Trash Taste, Popular Power and the Transformation of American Television*. London: Duke University Press, 2000.
- Hooghe, M., de Swert, K. en Walgrave, S. *Nieuws op Televisie: Televisiejournals als Venster op de Wereld*. Leuven, Acco, 2005.
- Jäger, Siegfried en Maier, Florentine. "Theoretical and Methodological Aspects of Foucauldian Critical Discourse Analysis and Dispositive Analysis" *Methods of Critical Discourse Analyses* Red. Ruth Wodak en Michael Meyer. London: Sage, 2009.
- Jones, Jeffrey P. en Baym, Geoffrey. "A Dialogue on Satire News and the Crisis of Truth in Postmodern Political Television" *Journal of Communication Inquiry* 34 (2010).
- Jones, Jeffrey P. *Entertaining Politics: Satiric Television and Political Engagement*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2010.
- Landewijk, Suleyman van. "In de ring bij DWDD" [2011] *Volkskrant*, V. 8-11-2011.
- Macdonald, Myra. *Exploring Media Discourse*. Abingdon: Arnold Publishers, 2003.
- Matheson, Donald. *Media Discourse: Analyzing Media Texts*. Berkshire: Open University Press, 2005.
- Morris, Meaghan en Patton, Paul. *Michel Foucault: Power, Truth, Strategy*. Sydney: Feral Publications, 1979.
- Putnam, Robert D. "Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America" *PS: Political Science & Politics*. December 1995.
- Putnam, Robert D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster, 2000.
- Wijnberg, Rob. *En Mijn Tafelheer is Plato: Een Filosofische Kijk op de Actualiteit*. Amsterdam: De Bezige Bij, 2011.
- van Zoonen, Liesbet. "Popular Culture as Political Communication" *Javnost/The Public* 7 (2000).
- van Zoonen, Liesbet. *Entertaining the Citizen: When Politics and Popular Culture Converge*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2005.

Internet

- Redactie. "Peiling: SP voor het eerst de grootste, PVV zakt verder" [2012] *Politiek - VK* - 26-01-2012
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3132668/2012/01/22/Peiling-SP-voor-het-eerst-de-grootste-PVV-zakt-verder.dhtml>
- Redactie. "Roemer: kiezers PVV lopen over naar SP" [2012] *Politiek - VK* - 26-01-2012
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3133880/2012/01/23/Roemer-kiezers-PVV-lopen-over-naar-SP.dhtml>
- Redactie. "Hoofddoek Beatrix uit respect voor gewoontes VAE" [2012] *Politiek - VK* - 26-01-2012
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3110377/2012/01/08/Hoofddoek-Beatrix-uit-respect-voor-gewoontes-VAE.dhtml>
- Redactie. "PVV'er noemt PvdA'er 'een stuk uitgekotst halalvlees'" [2012] *Politiek - VK* - 26-01-2012
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3119940/2012/01/13/PVV-er-noemt-PvdA-er-een-stuk-uitgekotst-halalvlees.dhtml>

Televisieprogramma's

- De Wereld Draait Door, Nederland 3, VARA, 04-10-2010.
- De Wereld Draait Door, Nederland 3, VARA, 21-09-2011.
- De Wereld Draait Door, Nederland 3, VARA, 22-09-2011.

Bijlage 1

Transcriptie

De Wereld Draait Door – maandag 4 oktober, 2010

Tafelgesprek 3 (15min. 43sec.): - Matthijs van Nieuwkerk (presentator) - **MN**
 - Jan Mulder (tafelheer) - **JM**
 - Henk Bleker - **HB**
 - Felix Rottenberg - **FR**

Gesprek

MN Ja. Het was spannend, het was historisch en het was emotioneel. We kijken terug op hoogte en dieptepunten van het CDA-congres met waarnemend voorzitter Henk Bleker, Felix Rottenberg en ik neem aan ook Jan Mulder. Euhm, meneer Bleker: welkom!

HB Dank u wel.

MN Euhm, u zal het geen hoogtepunt vinden, noch een dieptepunt trouwens, maar het viel ons zo op. Het was zo'n raar moment. Het begin van het congres. U wordt.. als één man komt men omhoog, zeer spontaan. Met.. U kreeg alle lof. U was, ik weet niet wat het was, geëmotioneerd maar u had iets in uw mond of u kauwde een traan weg, of u kauwde...

HB Ja, dat, dat laatste.

FR Ja, u zat, u liep het podium...

MN U kauwde een traan weg?

HB Nee...

FR U liep het podium op. Al kauwend...

HB Ja, volgens mij, ik had daar net een plakje koek genomen. Een plakje Groninger koek...

MN Ja.

HB ...en dat was nog niet helemaal weg.

MN Nee. Maar het gekke is, u wist wel dat u iets moest zeggen.

HB Ja, maar het was niet helemaal... maar ik zit ook niet in het vak van u.

MN Nee. Maar, dus de wet is eigenlijk, de wet van Bleker, vanaf nu nooit Groninger koek voordat je gaat spreken.

HB Nee, nooit Groninger koek voordat je gaat spreken, ja.

FR Ik dacht dat...

MN Wilt u even zien hoe het eruit zag?

HB Nee.

FR Ik dacht...

HB Liever niet.

(gelach)

FR Ik dacht... Nee, ik dacht: Bleker, die heeft pruimtabak!

HB Ja...

MN Maar, pruimtabak gebruikt...?

HB Laat maar niet zien, joh!

MN Jawel!

HB Nee.

MN Gewoon plagen.

HB Nou, ok.

MN Om ervan te leren!

(fragment, Henk Bleker)

HB Ja...

JM Nou, viel wel mee.

MN Ja, afijn. We weten het nu! Het is Groninger koek. Het zijn niet de emoties die worden weggekauwd. Het is gewoon on...

HB Ja.

MN On-, onhandigheid eigenlijk...

HB Ja.

MN Het zal nooit meer gebeuren denk ik.

HB Nee hè. Nee.

MN Nee.

HB Slecht begin.

MN Slecht begin, (suggererend) bijzonder congres.

HB Onvoorstelbaar.

MN Heeft u alweer geslapen daarna?

HB Ja.

MN Gelukkig.

HB Ik kon de nacht daarna helemaal niet slapen.

MN Van?

HB Ja, de adrenaline die stroomde...

MN Wat was het beeld dat op uw netvlies bleef?

HB Ja, dat grote aantal mensen. De, die gigantische emotie die ook door de zaal zz, eh, ja, op te, in de zaal op te snuiven was.

MN (aanmoedigend) Hmhm.

HB Euhm, de spanning. Eh, ja, het was wel... (hoofdschuddend) Het was een, was een... Ik had dit nog nooit meegemaakt.

MN Nee.

HB Terwijl ik toch al vrij lang in het CDA actief...

MN Ik geloof dat niemand dit ooit had meegemaakt.

HB Nee. Bijna vijfduizend mensen. Jong en oud. Euhm, felle tegenstanders...

MN (suggererend) Vrolijke chaos ook, zagen we in de TV Draait Door.

HB Ja, eh, dat laatste puntje he? De stemming.

MN Als u voor bent stemt u tegen...?

HB Ja, ik, ik lag echt helemaal...

MN Wie heeft dat bedacht?

HB Ik lag helemaal... Ik lag helemaal in een deuk, zo pas toen ik het zag! Ik heb dat niet zo ervaren!

MN (lachend) Nee!

HB Gelukkig maar!

MN Heeft er nog iemand een standje gekregen na afloop?...

HB Nee.

MN ...Dat dat wel heel onhandig is: "als je voor bent stem je tegen"?

HB Kijk normaal gesproken, op onze congressen, dan, eh, hebben we stemkastjes. Maar die kosten een hoop geld...

MN Ja.

HB En als je vijfduizend stemkastjes moet huren...

MN Is de clubkas leeg.

HB Ja, precies! Dan is de clubkas leeg.

(Jan Mulder, grinnikend – Matthijs van Nieuwkerk en publiek lachen mee)

- HB** Nou is het wel zo dat door dit spectaculaire congres we vandaag wel driehonderd leden extra hebben gekregen, dus dat levert natuurlijk wel weer iets voor de kassa op.
- MN** We gaan even kijken naar een aantal fragmenten die jullie (Felix Rottenberg en Henk Bleker) graag terug wilden zien. Hannie van Leeuwen!
- HB** Ja...
- MN** Oud-Tweedekamerlid, oud-Eerstekamerlid, zit in het partijbestuur. Oudere dame van stand sprak.
- (fragment, Hannie van Leeuwen)
- MN** Ik zie een geëmotioneerde mevrouw van Leeuwen, Felix?
- FR** Nou, dit was het moment dat de tranen bij mij over m'n wangen biggelden. Kijk, Hannie van Leeuwen is van de generatie van mijn ouders. Even oud als mijn moeder. Mijn vader zou nu negentig zijn. Je moet je voorstellen dat Hannie van Leeuwen scholiere was ten tijde van de Wereld Oorlog en ook in het verzet actief geweest is. Vriendinnen van haar zijn verraden in het verzet. Veel mensen van de ARP, het milieu waar u (Henk Bleker) ook uit afkomstig bent, en de CHU waren helden in het verzet.
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- FR** En dit, hier is geen cent theatraal gezeur bij...
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- FR** ...Dan voel je de verbinding met de recente geschiedenis. En dat, eh, raakte mij diep.
- HB** Ja, mij ook. Zeer diep want...
- MN** U, u gebruikte haar in uw slotspeech...
- HB** Ja.
- MN** ...nog als, als het voorbeeld van een vrouw die tegen is, maar wel bij de club blijft.

- HB** Hannie van Leeuwen...
- MN** Daar keek ze heel chagrijnig bij.
- HB** Nee hoor. Hannie van Leeuwen, eh, daar heb ik een heel goede band mee, en zij met mij. En, eh, gedurende dat hele traject is Hannie van Leeuwen degene geweest, eh, die bij mij met regelmaat de twijfel weer deed herleven.
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- HB** Eh, want ik heb hetzelfde als Felix. Ik denk dat mijn ouders weleens op Hannie van Leeuwen hebben gestemd vroeger.
- FR** Straaljager Hannie heette ze hè?
- HB** Straaljager Hannie. Dat was, eh, d'r was *law and order*, sterke defensie en opkomen voor de zwakken. Dat was het verhaal.
- FR** Er is één ding waar het congres niet aan toe kwam, waar ik haar mening graag over zou willen weten. En niet om u te treiteren maar, er zit in het regeerakkoord iets wat zij ook nooit zou kunnen verdedigen: de bijstand wordt in een aantal jaar, veertien jaar, met, of in tien jaar, met veertien procent verlaagd, hè? Zij is altijd voor die groepen opgekomen. Dat vond ik dus een probleem op dat congres, het spitste zich helemaal toe op die begrijpelijke discussie: wel of niet met de PVV. Maar niet op een aantal punten voor jullie onbarmhartig programma.
- HB** Ja. Voor een deel zat dat in ons eigen verkiezingsprogramma, omdat wij het van belang vinden dat op de lange termijn het werken aantrekkelijk moet worden gemaakt voor mensen. Dat er ook een prikkel vanuit gaat dat als je een baan aanvaardt, dat je er net wat beter uitpakt, financieel net wat beter uitpakt, dan wanneer je in een uitkering zit. En daar is die maatregel voor bedoeld. Die werkt overigens pas in tweeduizend, ik geloof over veertien of achttien...
- FR** Ja, goed...
- HB** ...achttien jaar, werkt dat heel stapsgewijs...
- MN** Maar laten we teruggaan, ik wil heel even terug naar...
- JM** Mag, mag ik heel even daarover...

MN Ja, zeker?

JM Kun je uitleggen, Henk, dat, eh, dat het je diep raakt wat Hannie van Leeuwen daar zegt? En er toch totaal geen rekening mee houden.

HB Nou, ik vind, eh, dat we er wel rekening mee hebben gehouden in ons verkiezingsprogramma en ook in het regeerprogramma...

JM Neenee, zij, zij...

FR Hij heeft het nu over...

JM ...is diep bewogen over die samenwerking, met, met Wilders.

HB Ja, maar er is ook een andere...

JM Dat raakt je dus diep zeg je net! Diep!

HB Ja, maar er is, je maakt een keuze, er is ook een ander beeld laten zien...

JM Ja, ja, maar dan, dan raakt het je niet diep!

HB ...van een andere anti-revolutionair. Althans, iemand uit anti-revolutionaire huize. Dat is de heer Donner.

MN (aanmoedigend) Hmhm.

HB En de heer Donner heeft gezegd, eh: "Uitsluiten leidt ook tot tweedeling. En meewerken, op een bepaalde wijze, de PVV laten meewerken, kan ook bruggen slaan." Als je die regering goed laat functioneren...

FR Dat is absoluut een argument.

HB ...Die kant, die kant zit er ook aan! Dus dat zijn twee argumenten die je naast elkaar legt en die je dan beoordeelt. En ik ben uiteindelijk voor die redenering van Donner gegaan. Dat, door de PVV op een bepaalde wijze met, eh, VVD en CDA te laten samenwerken, dat je de verdere tweedeling, politiek en maatschappelijk, eh, mogelijkerwijs, het zijn allemaal taxaties voor de toekomst, mogelijkerwijs tegen kunt gaan en dat is ook een valide redenering.

MN Ik wil...

FR Dat wil ik helemaal niet ontkennen.

MN Ik wil naar een volgend fragment van het CDA-congres want, eeh, dat willen we graag met u bespreken. Eurlings. Opvallend.

(fragment, Camile Eurlings)

MN Jan?

JM Gadverdarrie zeg...

MN Gadverdarrie?

(gelach in publiek)

JM Ja, mogen we even kotsen?!
(harder gelach in publiek, applaus)

FR Mag ik even wat anders zeggen?

MN Leg even, aan meneer Bleker vooral, uit waarom je hiervan moet kotsen?

JM Nou ja, die verregaande slijmballerigheid van zo iemand. En die onverdraaglijke foute uitstraling.

HB Nou dat laatste vind ik fout van jou. Je kunt het op de inhoud, kun je het niet met hem eens zijn. Maar om Maxime daar, of Camile daar weg te zetten als...

JM Ja, een slijmbal.

HB ...iemand met een foute uitstraling...

JM (laconiek) Ja. Ja.

HB ...komop!

FR Maar wacht even...

JM Ja, dat vind ik een slijmbal.

HB Dat vind ik ook echt fout!

JM (harder) Ach, ja, nee! (salueert) Zo doen?!

HB Ach, nee zo deed ie niet!

JM Ah, kom nou zeg!

HB Komop...

JM Ja, nee, die, die, die, dat Pim houdinkje?!

HB Hou het dan bij de...

JM Het was toch niet om aan te zien die man?!

HB Je kunt best vinden dat het, dat het, nogal, eh, fors en demagogisch was...

JM Nou! Reken maar van yes!

HB Maar om te zeggen...

JM Maar jullie vinden dat allemaal niet!

HB ...nee, nee...

FR Wacht even, wacht even!

MN Felix, wacht even.

HB ...maar om te zeggen die foute uitstraling, Jan. Dat vind ik niet kloppen!

JM Ja, dat vind ik een foute uitstraling Henk.

HB Nou, ik vind het goed fout wat je zegt.

JM Nee, nee...

MN Daar worden jullie het niet eens, Felix.

JM ...nee, ik vind het fout wat jij zegt nu!

FR Maar er gebeurt...

JM (harder) Jij zou dit moeten diskwalificeren!

FR Nee, nee!

JM Maar je doet het niet! Jij laat het aan een tafelheer over!

FR Nee, nee. Nu, dit zijn twee Groningers met elkaar in discussie...

JM Helemaal niet!

MN Felix, zeg er iets over.

FR Nee, nee, wat er gebeurde is dit. Als iemand in een hal spreekt met zijn retorische gaves. Gaat ie zichzelf overschreeuw..., (naar Jan Mulder) laat me even uitpraten. Gaat ie zichzelf overschreeuwen. Dus wat er dan gebeurt is wat jij denkt te horen in die hal, dat heeft een totaal ander effect als wij voor de tv. Dan, dat is verschrikkelijk. Nee, ik maak het even af Jan...

JM (verzuchtend) Ja maar, ja, ja...

FR ...Dat is echt verschrikkelijk. En, wat ie vervolgens laat zien. Hij is CDA's hoop in bange dagen. Hier staat de nieuwe leider van het CDA...

JM Ja.

FR ...Die slijmt inderdaad naar Verhagen. Dat mag ie. En dat ie die Pim Fortuyn houding maakt dat ergerde mij minder.

JM Nee, maar trouwens wat is eigenlijk fout met de term 'foute uitstraling'? Is dat nou zo erg wat ik zeg?

HB Ja.

JM Zoiets normaal?

HB Ja.

JM Ah, kom nou!

HB Ik heb er een ontzettende hekel aan om op uiterlijk van mensen, dit soort dingen...

JM Ja, nee niet op uiterlijk...

HB ...ja dat doe je toch?!

JM ...op gedrag!

HB Nou, nou.. Ik praat er niet verder over.

JM Hoe kom je erbij!

MN Nee, we gaan door. Duidelijk.

JM Ja, nee, wat, wat...

MN Discussie gesloten!

JM Wat bedoel je nou te zeggen?! Ik ga toch niet af op uiterlijk?!

HB Nou dat leek er wel op.

JM Nee, op gedrag!

HB Oh.

MN Ok, dan is dat bij deze...

JM Ja, nee, maar spreek door!

MN ...uit de wereld. We gaan door met Maxime Verhagen!

JM Maak je er niet zo makkelijk vanaf!

MN Jan, genoeg.

JM Nee, dat vind ik serieus!

(fragment, Maxime Verhagen)

MN Ja zo gaat het meneer Bleker. Hier is het eigenlijk nog het meest om te doen geweest...

HB Ja.

MN ...zijn die tranen echt of niet?

HB Nou, weet, weet...

- MN** Kunnen wij het beoordelen? Ik weet het niet maar het lijkt me zo ingewikkeld voor u om daar iets van...
- HB** Ja. Nou weet je wat de achtergrond is? Kijk, er zijn twee opvattingen. Het is goed om dit te doen, of althans het is verantwoord, en het is niet goed. En wat we soms hebben gezien in die discussie, dat is dat de ene of de andere stroming als het ware, een beetje de morele superioriteit...
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- HB** ...kaapte. En daar is Maxime heel erg gevoelig voor. In de zin van, als je tegen bent, dat je dan een soort van morele superioriteit zou mogen uitspreken dan ten opzichte van degenen die voor zijn.
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- HB** Al diegenen die voor en tegen zijn, die doen dat allemaal vanuit een geweldige bewogenheid voor hun politieke partij. En die denken ook dat dat het beste voor het land en voor de ontwikkeling van de christen democratie is. En die elementjes die hebben hier een rol gespeeld. En daar is Maxime Verhagen heel erg gevoelig voor. En ik snap dat ook wel omdat ie...
- MN** Emotioneel zou je zelfs kunnen zeggen.
- HB** ...Ja, omdat ie in de publiciteit heel vaak weggezet wordt als de machtspoliticus, weet je. En ik kan me voorstellen dat je dan denkt: Ja, ho, ho, ho.
- MN** Felix?
- FR** Die emoties zullen absoluut waar zijn. En dat gebeurt zeker als je in een hal met vijfduizend mensen staat. Maar mag ik u nog één vraag stellen vanwege morgen? Een partijvoorzitter, ik weet iets van dat vak, dat is een vrij nederige rol...
- HB** Ja.
- FR** ...maar u heeft nu echt een kans hè? Hier hebben één-komma-vier miljoen mensen door de dag heen hebben dit gevolgd. Dat is iets ongelooflijks...
- HB** Ja.

- FR** ...Gaat u nu gewoon de twee mensen die een afwijkend standpunt hebben adviseren om de uitspraak naar hun hart te laten wegen? En tegen Maxime zeggen: "Ga maar het verbond verbreden met de SGP"? Is heel essentieel hè? Als...
- HB** Ja ik...
- MN** We hebben het over Ferrier en Koppejan, even voor de goede...
- FR** ...Ja, als u, dit is echt het Bleker moment. Nu, de komende vierentwintig uur. Nee, echt waar.
- HB** Ik eh, ik adviseer de hele fractie om die uitslag op twee manieren heel serieus te nemen. Er is een tweederde meerderheid die zegt: "deze stap moeten we zetten." Er is een eenderde deel van het congres wat zegt: "we hebben daar grote, grote, grote zorgen over en die zijn zo groot dat wij nu nee zeggen." En ik vind dat die hele fractie de opdracht heeft om daar een goed evenwicht in te vinden. In, in, in een standpunt bepaling. En daar horen (Kathleen Ferrier en Ad Koppejan) deze twee personen die hier worden getoond, Ferrier en Koppejan, horen daar ook de ruimte in te krijgen die daar bij hoort.
- FR** Dit is een, voor een goed verstaander, is dit helder. U leidt een zeer populair bedrijf in regionale televisie en radio. Daar zeggen ze dat ze dat niet kunnen verstaan in Groningen...
- HB** Nee.
- FR** ...Kunt u het nu op z'n Gronings verstaanbaar zeggen? Gewoon helderder? Duidelijker? Eenvoudiger? Simpeler?
- HB** Ja maar jij vond het wel verstaanbaar?
- FR** Ja, ik begreep het wel maar zegt u gewoon: "Zij hebben het volste recht om bij hun standpunt te blijven als het er uiteindelijk op aan komt."
- HB** Nou, kijk ook voor Ad en Kathleen is het ook zo dat er tweederde meerderheid op het partijcongres zei: "Zet deze stap."
- FR** Maar als...
- HB** Ik vind dat dat ook heel serieus moet meewegen in hun slotconclusie...
- FR** En andersom? Als zij...

- HB** En andersom zullen die andere negentien, even zich heel goed achter de oren moeten krabben. Dat er wel een derde is wat hier zorgen en bezwaren over heeft. En het is de kunst denk ik morgen om elkaar op dat punt de ruimte te gunnen.
- MN** Twijfel (Felix Rottenberg) jij aan de mogelijkheid die die twee hebben om te zeggen wat ze echt vinden?
- FR** Nou, ik...
- MN** Is dat de achterliggende gedachte bij de vragen die je stelde?
- FR** Intuïtief vertrouw ik (Henk Bleker) u. U bent wel een knalharde politicus maar dat moet u ook zijn. M'n intuïtie zegt me dat u uiteindelijk als ze u om advies zullen vragen, hun de ruimte gaat geven. Ik kijk u aan.
- HB** Ik kijk terug.

(gelach in publiek)
- FR** Ja, ik zie het.
- MN** Hoe laat weten we het morgen?
- HB** Om een uur of vijf, zes denk ik.
- MN** Mag ik u sterkte wensen?
- MN** Dank u wel.
- JM** Wil je nog iets zeggen Henk?
- MN** Tot zover, tot morgen!

Bijlage 2

Transcriptie

De Wereld Draait Door – woensdag 21 september, 2011

Tafelgesprek 3 (11min. 38sec.):

- Matthijs van Nieuwkerk (presentator)	- MN
- Jort Kelder (tafelheer)	- JK
- Jan Mulder	- JM
- Felix Rottenberg	- FR
- (Peter R. de Vries)	- PV)

Gesprek

MN Ja, ze zijn nog steeds bezig maar het grootste vuurwerk is geweest. Eh, dan hebben we het over de algemene beschouwingen. We praten na met Jan Mulder, Felix Rottenberg en Jort. Eh, Jort, jij zei: “Nou laten we dan maar gewoon beginnen met zoals de dag begon”. Cohen was de eerste spreker, en dan zien we Wilders?

JK Dat was althans de bedoeling, maar Wilders kwam meteen met zo’n technisch verhaal. Punt van orde: “Jongens laten we het even helemaal omdraaien”. Want wat is het debat van de laatste twee dagen? Wie is nou de gedoogpartij? Is het de PVV of is het de Partij van de Arbeid. Kijk wat ie deed.

(fragment, Geert Wilders en Job Cohen)

MN Tot zover, zo begon de dag.

JK Zo begon de dag en toen zei Roemer wel iets heel goeds: “Ok”, zoiets van “Wilders, je hebt nu je moment voor het journaal gehad. Zullen we nu gewoon even het debat beginnen?” En zo ging het eigenlijk, wat mij betreft, wat ik ervan heb gezien, vele uren, wel steeds door tussen.. Het was steeds Cohen, Wilders, Cohen, Wilders. Maar de vraag is natuurlijk, wie gedoogd wie? Dit is een kabinet waar volgens mij nu iedereen aan het gedogen is geslagen, want ik kan me niet voorstellen dat de VVDers blij zijn met nivelleren. Het CDA zit er al niet van harte in, de PVV wil het niet. De Partij van de Arbeid, nou ja. Het is eigenlijk een bizarre situatie. (fluistertoon) Waarom stoppen ze er niet mee? Maar goed, ok. Dat zullen we zien.

MN Dat is een ander verhaal, maar we hebben ook de strijd Wilders – Cohen. Hoe vond je de reactie van Cohen, Jan?

- JM** Ja, dat was zo, ik draag hem een goed hart toe zeg. Cohen vind ik een fantastische man. Alleen daarmee vernielt ie dat.. Hij is dus verontwaardigd van papier.
- MN** Hij las iets voor.
- JM** Hij reageert al voorlezend. Dat kan niet! Hij had zich dus voorbereid op één of andere aanval van Wilders en pakte meteen z'n antwoord uit het papieren ka.. Ja, dat, dit vond ik.. Dit moet je dan, eeh, counteren met spontane, met enige inventiviteit en niet van een eergisteren opgeschreven tekstje. Hoe goed ie dan verder ook is, hij was verder niet slecht, dit haalt zo de bodem onder z'n voeten, en mijn voeten vandaan.
- MN** Felix?
- FR** Ja de vraag is, hoe je met één judoworp iemand die scheldt, schreeuwt en schoffeert, op de grond legt?
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- FR** En als ik naar de huidige Tweede Kamer kijk dan, eehm, dan kan Pechtold dat. Roemer in een trage beweging en vroeger kon Femke Halsema dat. Maar, ik vind, maar dan krijg ik het verwijt partijdig te zijn, maar de kamervoorzitter moet ingrijpen! Want het is gewoon buiten de orde wat ie doet...
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- JK** (instemmend) Hmhm.
- FR** De oppositieleider is Cohen die heeft het meeste aantal zetels, dan komt hij met die interruptie en meteen na zin twee had ze hem weg moeten hameren. En er zijn meerdere van die momenten. Het gaat gewoon om spelregels die maken dat het debat in de Tweede Kamer ook relevant is. Nou ja, en hij is echt af en toe niet gemeend, hij zit de boel te verzieken.
- JK** Vind je dan bijvoorbeeld ook, op een gegeven moment zegt Wilders bijvoorbeeld tegen Pechtold: "Die diarree van u daar reageer ik niet eens op"...
- FR** Ja, afhameren!
- JK** Diarree is niet echt een parlementair begrip...

FR Het mag niet.

JK Hoog College van Staat zou je een beetje.. Of zeg je: “De straat zegt het ook in het parlement kunnen zeggen”.

FR Nee, afhameren gewoon. Het debat...

JK Doet ze niet, doet ze dus niet.

JM Moet hij dan zeggen ‘buikloop’?

FR Nee, maar gewoon.. Nee, maar...
(gelach in publiek)

FR Waar het om gaat...

JM Nee maar dat is de essentie hier...

FR Nee, nou dat was vroeger...

JM ...wat mag er niet, eeh?

FR Vroeger, kamervoorzitters als Vondeling en Dolman...

JM Ja, negentienvijftig.

FR Ja, doet er niet toe...

JM Nou..

FR ...eeh, mevrouw Verbeet kan een paar dingen ook goed. Maar, gewoon strak zijn als een strenge school juffrouw van de jaren vijftig.

JM Ja, nee, maar dat is op andere momenten juist veel te veel Felix! Laat dat debat gaan!

FR Nee, nee, maar wacht even. We hebben het nu even over de echte normen. Niet over dat gebiegel.

JM Ja, maar ‘diarree’ is niet sterk van jou.

FR Daar kwam (Jort Kelder) hij mee.

- JM** Oh, pardon.
- MN** Laten we even kijken, eh, Wilders – Cohen! Nogmaals.

(fragment, Geert Wilders en Job Cohen)
- FR** Nou ja, kijk, daar hebben we het al eerder over gehad. Wilders leest het ook voor, maar die heeft, die is altijd lijntjes aan het maken, van one-liners. Dus dan heeft ie drie kaartjes en dan komt ie met die bedrijfspoedel.
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- FR** En dat is natuurlijk een hele geestige, fascinerende, belediging. En dat is een soort van pingpong waar Cohen niet tegen is opgewassen. Alleen het veel belangrijkere debat is: “Hoe zit het met het gedogen want er is een minderheidskabinet wat op een aantal punten geen steun krijgt van Wilders, dus steun zoekt bij andere partijen”. Je zou ook kunnen zeggen: “Dat is heel modern”. En dat is niet over het voetlicht gekomen.
- MN** Dat ligt dus aan Cohen?
- FR** Dat ligt...
- MN** Cohen weet inmiddels wie die tegenover zich heeft. Wilders heeft maar één echte tegenstander. Z'n lievelingstegenstander is Cohen. Dan wordt het toch, gisterenavond zei Jack de Vries het nog bij ons aan tafel, er wordt de hele nacht gerepeteerd. Op alle mogelijke aanvallen en het pareren daarvan. Het cabaretnummer dat Wilders gaat op.. Dan is het toch niet goed, wat mankeert er dan aan Felix?
- FR** Cohen, ik vond hem al beter dan vorig jaar hoor. Hij leert langzaam hierin, maar uiteindelijk is zijn persoonlijkheid hier totaal ongeschikt voor om met zo'n vervelende man dit spel te spelen. Ik bedoel dit is precies wat, eeh, Nico Dijkshoorn vertelde in zijn prachtige gedicht. Je staat op het schoolplein en er staat een man die is sneller en arrogant en die kan hard slaan. Je hebt bijvoorbeeld verloren.
- JK** Maar Felix, ik ben toch.. Jullie zijn te kritisch over Cohen. Mag ik even, eeh, onverwachte rol voor mij misschien. Kijk, Cohen: mooie stem. Ik heb hem niet één taalfout horen maken...
- FR** Mooi hè?

- JK** ...hij heeft niet gestotterd, dat gaat heel goed. Man is er zeker over.. Zijn kiezersvolk verwacht niet dat ie terug gaat schreeuwen. Die man doet het met enige rust. Ik heb hem vijf, zes keer dit debatje met Wilders zien voeren: ik dacht eerlijk gezegd, en de kans dat ik Partij van de Arbeid ga stemmen is gering, nou dat doet ie best netjes, want ik wil van hem fatsoen. En dat Wilders voor vijftien procent van het electoraat loopt te gillen, nou ja, ok dat is dan zo.
- MN** Hoe deed Pechtold het?
- JM** Ja Pechtold was zo enorm goed! Die staat echt op de drempel van Carré.
- (gelach van publiek)
- MN** (lachend) Wat?
- JM** Opeens dacht ik: "Nou..", ja, nee, maar grote bewondering voor Alexander. Ik.. Ja, dan pakt Roemer het toch beter aan. Die was namelijk sober, bescheiden, gaf een keer toe, sprak normaal zonder die al te schitterende wendingen in taal en humor. Pechtold gaat bijna te ver in z'n *brille*.
- MN** We gaan kijken naar Pechtold.
- JM** Ja.
- (fragment, Sybrand van Haarsma Buma en Alexander Pechtold)
- JK** Dat is dus goed. Maar nu heb ik een hele genante. Dat moet ik echt, qua theatraal niveau.. Hij doet het goed. Maar nu even Jolanda Sap jongens.
- MN** Ok...
- JK** (lijdend) Ooh...
- MN** Laat maar zien.
- JK** Jolande Sap gaat dus even.. Kijk, Pechtold kan goed praten en dan laat Jolande Sap even zien hoe het niet moet als je wil scoren voor de pers, want dat is wat ze wil.
- FR** En Matthijs, nog één ding, er was een heftig debat geweest tussen Cohen en Wilders, waarin Cohen het verdomd goed deed. En dan komt deze act.

JK Ja jongens.

FR Als toegift, vreselijk!

JK Handen voor de ogen!

(fragment, Jolande Sap)

JK Tja, das dus pijnlijk.

FR Ja, en dat, nee, niet één keer. Twee keer!

MN Dit heeft ze twee keer gedaan?

FR Ja, en toen zei Wilders: “Ik geloof dat ze...”

MN Heeft ze twee keer precies hetzelfde gedaan?

FR Ja, nee, want Wilders had nog tussendoor gezegd: “Ik geloof dat bij u de stekker eruit is”. (gespeeld) Ha-ha-ha-ha.

JK Hop! Toen was het weer klaar. Ja.

JM En zo gaat dat maar door, de hele dag.

MN Maar, even, even voor mijn begrip Jan. Dan is er dus gisterenavond in de fractie van Groen Links bedacht, door iemand, misschien door haarzelf...

JM Ja, nee!

MN Weet je wat we doen?!

JM Jahaa...!

MN We nemen een stekkerdoos mee.

JM Ja, nee, als grote voorbeeld hebben ze weer Alexander Pechtold die een paar maanden geleden met die stapel, eeh...

FR Ja, twee jaar geleden.

JM ...onderzoeken.. Twee jaar alweer Felix?!

(gelach in publiek)

FR Ja. Maar op (Jan Mulder) jouw leeftijd.

(harder gelach in publiek)

JM (grinnikend) Ja, nee. Die kwam met een stapel. Dat werkte wel...

JK Ja, en dat werkt.

JM ...eeh, net, ik heb net nog even gekeken: Arie Slob kwam ook met een groot bedrukt ding..

MN Maar wij praten er nu op deze manier over. Zij hebben het idee gehad: "Hier veroveren we het electoraat mee".

JM Ja.

JK Nee.

MN En waar zit de kortsluiting jongens?

(gelach in publiek)

JM (lachend) Jezus!

FR Nee, nee, maar kijk het wordt nog belangrijker.. Uiteindelijk is hoe het debat zich verder gaat ontwikkelen. Morgenochtend het antwoord van Rutte. Daar hebben we ook nog iets. Mogen we dat even zien?

MN Ik weet niet wat we hebben? Jullie...

FR Nou, er is, we hebben Roemer. Roemer die geeft een voorzet, een strenge voorzet, waar Rutte op zou moeten antwoorden morgen.

MN Ok.

(fragment, Emile Roemer)

MN Dat doet ie niet.

JK Nou, kijk..

- MN** Maar goed, we zitten hier morgen weer want we gaan vandaag, over de tweede dag...
- JK** Nou..
- JM** Ja, kom jij ook Jort?
- JK** Ik weet, dat is.. Dat ligt een beetje lastig. Ja, maar kijk wat Rutte morgen doet, dat mag ik vast voorspellen.. Hij blijft niet lachen want dat is even over, dat hebben we nou een jaar gedaan, dat moet even serieus worden. Maar hij blijft wel mr. Téfal, hij is niet onder de indruk. Ik denk toch dat ie daar lichtvoetig doorheen wandelt, hoe groot de problemen ook zijn.
- MN** Even toch naar Peter R. de Vries. Een eminent criticaster als het om Wilders gaat. Je hebt je vaak uitgesproken tegen hem. Je ziet dit nu. Je ziet hem, ja, gloreren is het woord niet. Maar in ieder geval, hij vraagt de aandacht en hij heeft een vorm van, ja, applaus om zich heen. Wat, hoe zie jij dit?
- PV** Ja, nou het is precies wat er gezegd is. Hij heeft bepaalde lachers op z'n hand maar het gaat helemaal nergens over, het verwijt van de bedrijfspoedel enzo. Het is nergens op gebaseerd maar er is een groepering die erom moet lachen en die ondertussen niet ziet hoe groot de problemen werkelijk zijn, want daar heeft ie het niet over.
- JM** Maar het is ook zo pijnlijk dat ie zelf zo ingenomen is met z'n vondstje. Bedrijfspoedel.
- FR** Maar dat word, dat wordt morgen...
- MN** Nou, die stekker loog er ook niet om hè?
- FR** ...Nee.
- JM** Nee, die is nummer één.
- MN** Nummer één de stekker! Ok.
- FR** Maar dat wordt dus morgen essentieel: of Rutte nou boven die partijen kan gaan staan en echt ingaat op de materie, we hebben, het is niet niks: Griekenland en Europa, de werkeloosheid, keiharde bezuinigingen. En dat ie ook echt, Wilders kan tegenspreken, op de onzin die die debiteert.

MN

Duidelijk. De Algemene Beschouwingen worden morgenochtend vanaf kwart over tien vervolgd. Wij hebben het er morgenavond weer over. Tot zover, tot morgen!

Bijlage 3

Transcriptie

De Wereld Draait Door – donderdag 22 september, 2011

Tafelgesprek 1 (12min. 49sec.)	- Matthijs van Nieuwkerk (presentator)	- MN
Tafelgesprek 2 (13min. 04sec.)	- Claudia de Breij (tafeldame)	- CB
	- Jan Mulder	- JM
	- Felix Rottenberg	- FR
	- Mirjam Sterk (vanaf gesprek 3)	- MS

Gesprek

MN Ja, deze uitzending verloopt anders dan dat wij om vier uur vanmiddag dachten dat ie zou verlopen. Eh, we wisten dat Felix en Jan er zouden zijn om de tweede dag van de Algemene Beschouwingen met ons na te bespreken. Die dag verliep kalmpjes, zou je kunnen zeggen maar er was genoeg om na te bespreken en ineens sloeg daar nogal de vlam in de pan. Dat betekent dat Mirjam Sterk, vice-fractievoorzitter van het CDA, opweg is naar onze studio. Zij zal hier straks arriveren om namens het CDA te zeggen hoe zij erover denken, wij zijn daar heel nieuwsgierig naar. We beginnen met Felix en Jan en straks hebben we misschien ook nog tijd voor Nirvana en R.E.M. Kortom we improviseren ons hier doorheen, maar we beginnen, heren, met de dag van vandaag. Jan, die begon eigenlijk, ja..

JM Nou, schitterend. Het begon een beetje in mineur want Rutte wou niet ingaan op het verzoek van Roemer om stelling te nemen, beetje laf, tegen het spraakgebruik van, eh, Wilders. Maar toen, in het begin van, van eh, schilderde hij ons land. En dat ging zo.

(fragment, Mark Rutte)

JM Je wordt er echt positief van!...

MN Ja.

JM ...Je groeit echt vijf centimeter als je deze man hoort. Hij gaat volledig voorbij aan maatregelen die hij zelf treft in de zorgsector. Bij mensen die geestelijk en lichamelijk gehandicapt zijn. Ach, foefelarij met Robbezin in Zeeland, over een polder wel of niet om voordelen in de Eerste Kamer te krijgen, eh, kunstsector bloeit als nooit tevoren, wordt nergens op gesneden: een schitterend land. En dan voel je al: dit is grootspraak. Dit is, bij wijze van spreken: liegen. En op een gegeven moment ga je daar de prijs voor betalen en in zijn euforie dreef

hij langzaam af en toen gebeurde het volgende. (Felix Rottenberg) Jij, doe jij de inleiding.

FR Ja, ben het er niet helemaal mee eens...

JM Wat?!

FR Ik vind dat je iets overdrijft.

MN Hij stond er wel, ik heb ook ge-, hij stond er met een groot gemak...

FR Neeee...

MN Soms zelfs met de hand in de zak!

JM Hij staat er, (gaat staan) hij staat met de hand in de zak, zo te beantwoorden en koffie te drinken (neemt slok water).

FR Ja.

CB Ja, gaaf...

JM Ja, om ontspannenheid te vijzen...

CB ...Ik vond het goed.

JM ...weet je wel. En gespannen als een snaar! (gaat weer zitten)

FR Nee, maar hij, ik ben het er dus niet helemaal mee eens. Het was eerst inderdaad een soort ING Postbank reclame. En hij geniet van hoe ie dat voorbereid met z'n staf hè, dat zijn tien raadsadviseurs. Die hadden alles voor hem, vannacht, klaargelegd...

MN Soeverein!

FR ...en dan in het begin komt ie met een inleiding uit z'n hoofd: "Ik wil het hier over hebben, ik wil het daar over hebben." Hij maakt een beetje ruzie, dit en dit en dit, en dan komt ie in die flow. Nou, en eh, die kamer pakt ie links en rechts in. (naar Jan) Mooi debatterend als een soort ballet met Pechtold. Cohen die, eh, lang niet veel zei. Eh, Stef Blok, de baas van de VVD in de fractie, *Chief Whip* überhaupt, heeft z'n ei gelegd. En dan plotseling, om kwart over vier, gooit ie een handgranaat de kamer in!

MN Wie gooit een handgranaat de kamer in?

FR Rutte!

MN Kijken?

FR Ja, omdat ie de VVD dan toch, eh, de PVV aanvalt. De PVV aanvalt, hè.

MN Ok.

(fragment, Mark Rutte en Geert Wilders "Doe eens normaal man")

(gelach in de studio)

FR Nou ja, kijk...

CB Aah, jongens!

MN Er zijn hier veel mensen die het voor het eerst zien!

(gelach)

CB Ja...

MN Dat merk ik.

FR Kijk, Rutte zei: "Ja, ik ben hier te gast in dit huis." dat is een hele terechte, formele benadering. Maar de regering wordt gecontroleerd door het parlement. Maar de premier is de politiekeleider van het land. En ik vroeg me meteen drie seconden daarna af, als ie dat tegen Wim Kok zou hebben gezegd.. Dan was het, die had drie seconden gewacht, want dat is een man die secundair is, en die had gezegd: "Ik zou het wel op prijs stellen als u dit nu terugneemt."

CB Ja.

FR En dat gebeurde dus niet en toen ging iedereen mis in de timing. Kijk, de kamervoorzitter is met handen en voeten gebonden aan het Reglement van Orde. Die is al door de Telegraaf bekritiseerd dat ze gisteren niets zei over de belediging richting de Grieken.

MN Nou, jij zei gisteren ook: "De kamervoorzitter had wel mogen ingrijpen."

FR Ja. En hier deed ze het. Maar dat deed ze door, ik weet niet of we daar beeld van hebben, door beide heren...

JM Ja.

FR ...te zeggen: "Wilt u nu ophouden met kissebissen."

MN Ok, laten we even kijken.

(fragment, Gerdie Verbeet)

MN Tja..

JM Maar goed, de essentie van die boosheid zit hem dus in de uitspraak: "Daar komt de aap uit de mouw."

CB De islamitische aap uit de mouw.

JM De islamitische aap uit de mouw. Dat, dat...

MN Nee, Rutte zegt: "Uw partijgenoot heeft gezegd, 'Erdogan is een islamitische aap' " ...

JM Ja, maar...

MN ...Dat heeft ie dus niet gezegd.

JM ...Nee, maar, maar nadat dat hersteld was, zei Rutte ook: "Ook die uitdrukking verwerp ik."

FR Ja.

JM Maar, is dat helemaal terecht?

FR Nou, dat is.. Nee maar kijk, dat is natuurlijk terecht want als je, ik heb nog even, toen net gecontroleerd. Nederland heeft een export naar Turkije van zes miljard, als je het gewoon uit economisch belang bekijkt.

MN Nee, het gaat natuurlijk om de belediging.

FR Neeneeneenee...!

MN Wordt Erdogan een aap genoemd of niet. Of wordt ie gebruikt in een spreekwoordelijke uitdrukking.

JM Ja.

FR Nee, maar waarom gebruik ik.. Nee, maar waarom gebruik ik...

MN Dat is een belangrijk verschil Felix.

FR Nee, maar die landen, die landen kijken naar Nederland gewoon ook: "Hoe wordt er met ons omgegaan? Ook in onze eigen identiteit, wat voor relatie hebben wij met Nederland?"...

MN (aanmoedigend) Hmhm.

FR En dat wordt allemaal bij elkaar opgeteld. Rutte is niet precies, is niet precies. Heeft dat dus niet gecheckt. Dat hoort ook een beetje bij dat terloopse van hem.

MN (aanmoedigend) Hmhm.

FR Nou ja, en dan krijg je dus zo'n, in zo'n debat van zes uur in een half uur een totale ontkenning.

CB Maar is het zo'n enorm verschil? Want, stel dat je, eh, over Donner zou zeggen: "Ah, daar komt de gereformeerde aap uit de mouw." Dan noem ik hem geen gereformeerde aap, maar het is ook niet sympathiek.

MN Het is niet per sé sympathiek, maar het is wel een nuance verschil volgens mij.

CB Ja, maar ik vind het niet meer dan een nuance.

MN Maar Wilders.. Jan, Wilders riposteerde en die zei: "Ik.. Jan Marijnissen heeft, 'effe dimmen' gezegd, heeft iemand een flapdrol genoemd"...

JM Ja.

MN ...Wim Kok heeft weleens gesproken over het schoothondje van Bush.

CB Is daar ook sterk op gecorrigeerd!

FR Ja, maar niet in de Tweede Kamer!

MN Nee, maar goed...

FR Niet in de Tweede Kamer.

MN ...daar is nooit iemand over gevallen, daar zijn geen brieven over geschreven.

JM Ja, maar..

MN Heeft ie daar een punt of niet?

JM Ja, een heel klein beetje altijd wel. Dat je denkt: "Jaa.."Hij las ook een lijstje op van betitelingen die hij heeft moeten incasseren. Extremist, racist...

MN Fascist.

JM Fascist.

FR Stop effe. Stop effe. Twee typen van scheldpartijen. Één binnen de kamer, en één buiten de kamer. Wij kijken hier naar de Algemene Beschouwingen van de Miljardennota. Dan gaat het echt, zowel over de normen en waarden als grote belangen verschillen in Nederland, tussen de mensen voor wie wij gekozen hebben. En het kan niet zo zijn dat op die moment er gescholden wordt! Dat er buiten de muren van het parlement onhoffelijk met elkaar wordt omgegaan is ook al vervelend...

JM Nee, maar Felix...

FR ...Nee, wacht nou even!

JM ...het gaat nou juist om: wat is een scheldwoord!

FR Stop even!

JM Vind jij 'kleuter' een scheldwoord?

FR Stop even. De term 'fascist' wordt in de kamer afgehamerd. Mag niet.

JM Maar 'kleuter'?!

FR (vermoeid) Wacht nou even.. De term 'fascist', daar gaat het over. 'Kleuter' is niet relevant.

CB 'Fascistische kleuter'?

(gelach)

JM Dat werd gisteren gezegd en, dat, dat, mocht ook niet!

FR Nee..

JM Cohen zei: "kleuter", tegen Wilders.

FR Nee, maar goed. Wilders begon natuurlijk met die poedel en dat gaat de hele tijd door.

JM Ja, maar mag 'poedel'?!

CB Ja, dit is natuurlijk allemaal theoretisch gezwatel. Want waar het om gaat, daarom vind ik het raar dat iedereen zo over Gerdie Verbeet valt, want ik vind dat ze wel een punt heeft als ze zegt: "Willen de heren op een normale toon het debat voeren?" Want Rutte, ik bedoel ik vond hem absoluut vrij heldhaftig weer vandaag, maar, eh, hij reageert natuurlijk ontzettend slecht! "Doe eens normaal", "Nee, doe zelf normaal!" Ik bedoel dat is zo ontzettend Maaskantje. Hoe stom kun je uit de hoek komen?

(gelach)

MN Dat is bijna Maas.. Hoe had ie het, want (Felix Rottenberg) jij refereert aan Wim Kok, dat is makkelijk praten nu.. Hoe zou je het, je staat daar en ineens zegt iemand: "Zeg, doe effe normaal man!"

FR Het eerste is, het eerste is, (Claudia de Breij) jij zegt het heel mooi. Jij bent natuurlijk ook cabaretier, dus jij bent de meesteres van de timing. Dit is een timings probleem. Dus één van de lessen, ook bij jou, is: vertragen. Stilte laten vallen. Hè, en in die stilte je zender heen en weer laten schieten en te kijken, "waar raak ik hem in z'n hart?" Met de juiste parlementaire taal.

MN Ga eens door?

FR Wat?

MN Doe het eens?

FR Jaa.

MN Ja, maar zo moeilijk is het dus Felix!

JM Nou, ik weet het wel Matthijs!

MN Wat dan?

JM Hij moet opstaan en zeggen:...

FR Hij staat al.

JM ...“Meneer Wilders, dat is het laatste woord wat u in onze coalitie en gedoogsituatie tegen mij gezegd hebt. We schorsen de vergadering, de regering is opgeheven.”

FR Hij haalt alles.. Nee...

(gelach)

JM (luider) Zoiets, hij moet, hij moet zich distantieren! Niet alleen met woorden van...

FR Nee, nee..

JM ...Felix?

FR Je maakt er nu flauwekul van.

JM Ik spreek! Van, van Wilders en dat is het dubieuze van Rutte...

FR Ja, maar jij haalt nu staats...

JM ...hij doet het met woorden maar nooit met één daad. Gaat over tot de orde van de dag! Sterker, het is eigenlijk zo: wat Wilders vulgair zegt, denkt Rutte beschaafd.

FR Nee, nee, maar nu haal jij...

MN Felix?

JM Daar komt het op neer!

FR Nee, maar dat is, met alle liefde voor Jan Mulder, maar dan maakt ie er een hutspot van. Parlementair en staatsgerecht...

JM Ik bespreek de hutspot!

FR Nee, laat..! Laat me even uitspreken. (naar Jan) Laat u me even uitspreken meneer Rutte.

JM Jaa.. (wijzend naar Matthijs) Via de voorzitter graag.

CB Doe eens even normaal man!

(gelach)

MN Nou, Felix ter zake!

FR Nee, ik vind.. Je moet echt naar, je moet echt een onderscheid maken tussen staatsrecht, parlementairrecht en het Buitenhofrecht. En daar heeft.. Het is voor een premier al heel lastig, want hij is formeel te gast in de kamer. Dus hij kan niet te veel terug schieten als er vanuit de heup wordt geschoten en ik vind eigenlijk dat er een soort retorisch eh, hoe heet dat nou, *cordon sanitaire* moet worden gesloten tussen de partijen: Wij willen dit niet! En de enige partij die dat aan het toepassen is, is de VVD. Want die praten gewoon niet af, die Blok blijft gewoon zitten. Die zegt: "Ik laat me niet provoceren."

MN (instemmend) Hmhm.

JM Nee, dat is juist andersom. Hij is laf! Hij durft niet, niets terug te zeggen...

FR Is een keuze!

CB Maar het is ook...

JM ...Nee, het is geen tactiek! Dat is lafheid!

CB ...Is het ook niet gewoon leeftijd?

JM Hij zit in die..

CB Hoe Rutte reageert? Wat ik ook heel charmant vind de hele tijd.. Ik zat met een kind van drie te kijken dus eigenlijk zonder geluid. En dan, want die zit de hele tijd: "Wèèh, ik wil Hopla kijken", er doorheen. En dan zie je dus alleen maar zijn broek, weet je wel, die zak, die hand in die broekzak en, terwijl die een beetje praat. En lijkt ie gewoon een hele, coole, praeses van een heel toffe studentenvereniging...

FR Ja.

- CB** Maar meer ook niet. En dat zie je ook op het moment dat ie zegt: "Doe zelf eens normaal." Dat is gewoon de praeses van de studentenvereniging, dat is niet een premier.
- FR** Maar daar hadden we het gisteren over, je kaart het goed aan. Je zou willen op zo'n moment, tenminste ik, dat...
- CB** Dat ie twintig jaar ouder was.
- FR** ...dat, dat Rutte, ja maar ook bijna filosofeert: "Beseft u wat dit betekent in de permanente uitwisseling die wij hebben met Turkije?", "Wat voor soort samenwerking hebben wij met Turkije?", hoe denken wij eigenlijk in de mondiale omstandigheden...
- CB** Maar dat interesseert Wilders toch geen reet?
- FR** ...nee, ik heb het nu over Rutte. Dat ie...
- CB** Ja, ok. Maar, dat ie dat filosofeert..
- FR** ...maar dat ie die gelegenheid gebruikt om een verhandeling te geven!
- CB** Jaja.. Uit zichzelf..
- FR** Om z'n *catch* en historische kennis uit te venten en daarmee ook een norm te stellen en dat.. Kijk, zij zitten dinsdag, als zij een broodje eten in het torentje, Verhagen, Wilders en Rutte, zitten ze bij elkaar, is het allang weer weg. Sterker nog, ze hebben in de avondpauze, hebben ze hun voorlichters, zoals dat zo vreselijk heet in het jargon al de *spin* in laten zetten van: "Ach, we hebben zes uur gedebatteerd, half uurtje probleem. Het is alweer over."
- MN** Hmhm. We gaan straks praten met Mirjam Sterk. Zij is niet voor niks denk ik op weg naar onze studio. Zij wil hier graag zijn en verlaat dus Den Haag waar ze ook eigenlijk moet zijn, om te zeggen wat het CDA hier allemaal van vindt. Daar is ook iedereen nieuwsgierig naar: hoe lang gedoogd het CDA deze toon? Horen we straks. Eh, blijf dus gewoon zitten heren.

- Einde tafelgesprek 1 -

- Begin tafelgesprek 3 -

- MN** Ja, inmiddels aangeschoven: Mirjam Sterk. Eh, een uurtje of drie geleden nog gewoon in Den Haag.
- MS** Ja, nou zelfs korter nog geleden volgens mij. En ik moet er volgens mij ook heel snel weer naartoe, want het gaat heel snel op dit moment in de kamer begreep ik.
- MN** Het gaat heel snel wel, maar u bent ook gekomen omdat er ineens iets gebeurde rond een uur of vier vanmiddag. We dachten dat het een reguliere dag zou zijn met veel inhoud, eindelijk. Toen was daar ineens een granaat.
- MS** Ja, klopt.
- MN** Hoe keek u daar naar eigenlijk?
- MS** Ja jammer, want, ik bedoel, buiten staat de wereld wel in brand en is het de bedoeling dat we Nederland gewoon weer de goede toekomst in helpen en dan gaan wij de hele dag het hebben over de toon in het debat en over dit soort teksten. Kijk, wat ons betreft, eh, die grenzen van het gedoogakkoord, daar houdt Wilders zich aan maar hij is wel over de grenzen van het fatsoen gegaan wat ons betreft.
- MN** En wat betekent dat eigenlijk?
- MS** Nou, dat we hem daar keer op keer op aan zullen spreken.
- MN** Maar verder blijft het...
- JM** En verder, verder niets.
- MS** Nou kijk, als we, we moeten het.. Laten we het over de inhoud hebben. En die inhoud hebben we met elkaar vastgelegd in het gedoogakkoord. We willen een veiliger Nederland, we willen goede zorg voor ouderen, we willen zorgen dat de schulden niet op de schouders van onze kinderen komen. Daar houdt ie zich aan en dat zijn de afspraken die we hebben...
- MN** Maar de vraag, eh, ook in de wandelgangen van Den Haag want daar keken we ook de hele dag naar, was natuurlijk toch: Kraakt en piept het niet binnen het CDA want kunnen zij zich blijven associëren met iemand die zo, zich zo, ook in jullie ogen, wangedrag vertoont. Obstructie pleegt.

- MS** Nou het is natuurlijk, het is natuurlijk gewoon wel triest wat daar dan gebeurt inderdaad. En...
- MN** Ja maar, mijn vraag is aan u: Wat gebeurt er en hoe piept en kraakt het inmiddels in de boezem van het CDA?
- MS** Nou ja, kromme tenen. Maar we wisten natuurlijk waar we aan begonnen. Ik bedoel, we zijn ook niet naïef. Het is niet voor het eerst dat Wilders dit doet. We wisten dat ie zo dacht, maar wij willen ook Nederland weer beter maken.
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- MS** Daar hebben we gewoon plannen voor nodig...
- CB** En dat had met niemand anders gekund?
- MS** ...En dat lukt inderdaad niet met anderen. We hebben nu een akkoord met de VVD en op een aantal punten gedooft de PVV ons...
- MN** Maar we zijn nu, mevrouw Sterk, we zijn twee dagen verder. Namelijk, van de Algemene Beschouwingen. Die zijn, die lopen nog, u gaat straks...
- MS** Ja.
- MN** ...als de wieder weerga weer terug. En we zijn ook wat incidenten verder. We zijn weer een, een, ja, nieuwe Wilders is overdreven, maar we hebben hem weer leren kennen. Betekent dat iets voor de ideeën die u heeft omtrend die samenwerking?
- MS** Ja, wij hebben ook gezegd bijvoorbeeld, waar hij op een gegeven moment over de minaretten begon: "Die vrijheid van godsdienst daar we geen uitzonderingen op maken. Die geldt ook voor moslims." Wij hebben ook keer op keer gezegd dat wij met plaatsvervangende schaamte naar zijn woorden luisteren. Maar zolang hij zich houdt aan de afspraken die wij op bepaalde thema's hebben gemaakt, dan gaat ie daar niet over de grenzen heen. Hij is wel over de grenzen van het fatsoen gegaan en op andere thema's zoeken wij gewoon andere coalities...
- JM** Ja, maar, maar, mevrouw Sterk. Dan bent u het er dus mee eens dat, dat uw vriend, vriendje, de grenzen van betamelijkheid overschrijdt. Voortdurend. Dat vindt u (suggererend) correct.

- MS** Ja, Maxime Verhagen noemt het geloof ik een hele open LAT-relatie, eh, die wij hebben.
- (gelach)
- JM** Ja, nee, jaa, nee, dat is echt wel een politieke vriend.
- MS** Nee, ik zou het echt een open LAT-relatie noemen, waarin je af en toe met elkaar..
- CB** Het CDA heeft ook al zo'n mast in de broek hè? Sjonge, jonge. Open LAT-relatie...
- MS** Ja, maar we hebben ook een hele, we hebben ook een hele nieuwe, tenminste nieuwe, we hebben die visie al heel lang op het gezin, maar, een visie waar mensen dat niet altijd van verwachten dat wij die hebben, op het gezin. En dat geldt bijvoorbeeld ook voor zoets.
- FR** Maar, wacht even, want nu dwalen we af naar een LAT. Kijk, we hebben in Nederland een vrij 'moderne', zou je kunnen zeggen, nog nooit gekende, minderheidsregering.
- MS** Ja.
- FR** Die regering moet af en toe, omdat de PVV zegt: "Nee, dat lust ik niet", andere partijen in de oppositie vragen om mee te helpen.
- MS** Ja, volgens mij is het andersom. We wisten toen we hier aan begonnen, dat we op...
- FR** Nee, nee, maar mag ik even? Mag ik even m'n zin? Nee, mag ik nou even...
- MS** ...sommige thema's steun moeten zoeken en niet omdat de PVV dat niet wil ofzo.
- FR** ...Nee, de PVV heeft gezegd: "Wij doen niet mee aan de AOW, we doen niet mee aan dit, we doen niet mee aan dat." Om dit kabinet voort te kunnen zetten, zoekt het kabinet andere meerderheden. Nou, dan zou je kunnen zeggen, nou, dat is een heel moderne manier van besturen. En de scheldpartijen die er gisteren door Wilders werden gelanceerd, die slaan natuurlijk helemaal nergens op. Dat verstoort de politieke verhoudingen in Nederland. En, iedere keer kan je zeggen: "Ja, dat vinden we niet leuk", maar ja, dan, dan speel je een spel.

- MS** Ja, maar volgens mij is het iets wat ons hele parlement aangaat, want iedereen heeft hier last van; dat dit gebeurt. En ik vind ook dat iedereen het, eh, met vragen moet brengen.
- MN** Maar, mevrouw Sterk, heeft u hem zelf, want jullie komen elkaar in de wandelgangen tegen, ik zag voor het begon vanochtend vroeg, zag ik u elkaar eigenlijk nog op de schouders slaand, baande men zich een weg naar de Tweede Kamer...
- MS** Nou, dat heb ik volgens mij niet gedaan hoor.
- MN** ...Maar, nee, u komt hem tegen, op de gang.
- MS** Ja.
- MN** Na zo'n dag als vandaag of een dag als gisteren...
- MS** Ja.
- MN** ...Wat zegt u tegen hem?
- MS** Nou, niks. Ik heb hem volgens mij vandaag helemaal niet gesproken. Kijk,...
- MN** Nee, maar heeft u niet de behoefte...
- MS** ...ik spreek hem op het moment dat ik merk dat de afspraken die we hebben gemaakt, dat ie zich daar niet aan houdt of één van z'n kamerleden daar niet aan houdt. We waren niet naïef toen we hier aan begonnen, we wisten ook dat hij een andere visie heeft bijvoorbeeld op godsdienst. Het is niet voor het eerst dat hij dit soort dingen roept, eh, en we hebben ook altijd gezegd: "Wij zullen hem daar op aanspreken.", en dat hebben we gisteren gedaan, dat hebben we vandaag gedaan en dat doen we morgen weer.
- MN** Maar heeft u.. Heeft u.. Heeft u in de achterban geen last van mensen die zeggen: "Ja, maar mijn partij mag zich überhaupt niet, eh, schouder aan schouder optrekken met deze man. Wij willen met deze mores, willen wij, Christen democraten, eigenlijk niets te maken hebben." Ik zou me dat kunnen voorstellen, dat uw achterban er zo over denkt.
- MS** Daarom is het ook zo belangrijk dat wij het over de inhoud hebben. Ik bedoel, we zitten hier nu weer te praten over de toon van het debat, en nogmaals, de wereld staat buiten in brand...

- CB** Ja maar, ja maar, wacht nou even...
- MS** (verheft stem)...Iedereen die hier naar kijkt vraagt zich af: "Waar houdt de kamer zich mee bezig?" We hebben vandaag inhoudelijk een goed debat gevoerd...
- MN** Ja, maar ik denk ook dat het voor uw achterban zeer bepalend is geweest wat de toon, en, en, de hoge toon van dit debat is geweest. En daarvan kunnen ze, hebben ze nog niet eens de inhoud gehoord, denken ze al: "Ja, maar met die meneer, met die toon, daar hoort ik eigenlijk niet zo bij thuis. Daar wil ik me eigenlijk niet mee associëren."
- FR** Maar, mag ik één voorbeeld geven. Ik ben het helemaal met u eens. Kijk, dat is urenlang zogenaamd, maar ook echt, over inhoud gegaan. Over grote meningsverschillen hè?
- MS** Ja!
- FR** Denk aan het persoonsgebonden budget, wat heel veel mensen raakt, eh...
- MS** Het pensioenakkoord, Europa.
- FR** ...eh, giga bezuinigen, Europa. En dan komt er die handgranaat. Die moet Rutte begonnen is. En, eh, dan op dat moment, dan gaat het toch over mores? Stel je voor dat in, in een willekeurig bedrijf op zo'n manier mensen tegen elkaar zitten te schreeuwen, tekeer gaan. Daar wordt dan toch ook stelling tegen genomen, van: "Dit willen we niet?"
- MS** Ja, maar dat hebben we toch ook gedaan?
- FR** En dit gebeurt dus in het belangrijkste orgaan in Nederland!
- MS** Ja, en dat is ook, ik vind dat ook schaamteloos, ik bedoel dat schaamteloos eigenlijk dat dat gebeurt. Ik bedoel, wij hebben een voorbeeldfunctie in Nederland.
- FR** Hoe gaat u dat voorkomen? De volgende keer. Volgend jaar. Hoe gaan we dat voorkomen? Want het zou er, het wordt wel erg vervelend als we dat ieder jaar bij de miljoenennota inderdaad weer over hebben.
- MS** Nou ja, door in ieder geval zelf het voorbeeld te geven van hoe het wel moet. Dat je gewoon met respect over elkaar praat...

- FR** Nou, daar trekt Wilders zich echt niks van aan.
- MS** ...dat je.. Nou weet je wat mij het meest trof? Dat er vandaag een mevrouw was, die mailde mij en die zei: "Ik heb twee kinderen. Ik wilde ze meenemen naar de Tweede Kamer om te laten zien 'zo is hoe onze democratie werkt'. ", en die zei "Dat durft ik gewoon niet meer."
- MN** Laten we even kijken naar een debat, na Prinsjesdag was dat, dus dat is inmiddels alweer twee dagen geleden. Eh, we zien Alexander Pechtold.
- (fragment, Alexander Pechtold)
- MN** Ja.
- MS** Ja, volgens mij was dit een staaltje Britse humor, eh, waar Sybrand altijd goed in is, maar die niet helemaal begrepen werd. En dat moet ik zeggen, als ik dit zo zie dan...
- MN** Ironie bedoelt u?
- MS** ...Ja, jaa.
- MN** Hij zegt iets anders dan dat ie bedoelt?
- MS** Ja, want hij zegt...
- MN** Te ingewikkeld.
- MS** ..."Wilders staat helemaal niet bekend om zijn gematigdheid." En dat is ook juist de grap die Sybrand maakte.
- CB** Nee, maar dan heeft Pechtold wel gelijk want met ironie neem je afstand en dat is inderdaad zeggen "U staat erbij en u kijkt ernaar.", daar heeft natuurlijk Pechtold wel een punt.
- MS** Nee, je kan ons niet verwijten de afgelopen dagen dat we erbij hebben gestaan en ernaar hebben gekeken want Sybrand is een aantal keren naar hem toegelopen. Heeft gezegd: "Met plaatsvervangende schaamte"...
- CB** Nee, maar op (verwijzen naar fragment) dat specifieke moment. Ja.
- MS** ...Ja, maar goed, dat was gewoon een grap die niet helemaal overkwam.
- JM** Ja, maar mevrouw Sterk. Mevrouw Sterk, wat...

MN Ja, maar, dat zeg je, mag ik, eh, even Jan...

JM ...hmm..

MN ...Eh, u zegt: "Sybrand is naar hem toegelopen", buiten de camera's bedoelt u? Dat hebben wij niet gezien?

MS Nee, ik bedoel in het debat wat we de afgelopen twee dagen hebben gevoerd...

CB Bij de microfoon..

MN Ok.

MS ...daar is Sybrand meerdere malen naar de interruptiemicrofoon.. Jullie hebben daar zelf net ook een voorbeeld van laten zien.

FR Hij was weliswaar laat, maar de enige die naar een interruptiemicrofoon liep, na vier minuten, om te zeggen: "Mevrouw de Voorzitter, het ging om Wilders."

MN Mag in dan nog even Rutte - Wilders. Nog even, toch nog even kijken, vanmiddag.

(fragment, Mark Rutte - Geert Wilders)

MN Dat zegt de minister-president: "Dat doet u niet."

MS Ja, ik weet niet precies tegen wie hij dit nou repliceert...

MN Nou, tegen de hele kamer had ik het gevoel.

MS ...want,...

FR Dat zei ie tegen Cohen en tegen Roemer.

MS ...ja, dat vind ik dan niet helemaal terecht want volgens mij zijn er verscheidene fractievoorzitters geweest die een aantal keren naar de microfoon zijn gelopen en hebben gezegd: "Dit is niet de manier zoals wij hier met elkaar het debat willen voeren, laten we het alsjeblieft over de inhoud hebben"...

- CB** Ja, maar even hè, je hebt het, je hebt het steeds over de inhoud...
- MS** ...en niet over de toon.
- CB** ...maar, eh, eh, het is een beetje, kijk, als het een rockbandje was en hij was de zanger, daar pik je van dat ie wat grover in de bek is dan de anderen. Dat ie altijd te laat komt, dat ie zich niet aan de regels houdt...
- FR** En een boer laat.
- CB** ...want dat bandje draait wel en de zanger mag af en toe in de goot liggen. Maar het is politiek! En jullie zeggen wel: "Het gaat om de inhoud en die kunnen we zo lekker met hem regelen.", maar ondertussen praten jullie over hem zoals ik over m'n kind van drie praat als ie vervelend is. Je kunt toch niet op inhoud het redden met iemand waar je kennelijk zo over denkt?
- MS** Ja, blijkbaar zijn de afspraken die we hebben gemaakt, die staan gewoon nog steeds met hem. En, nogmaals, we waren niet naïef toen we hieraan begonnen en we hebben natuurlijk enorme discussie gehad bij ons in de partij en ook ik vind het triest, de uitspraken die die nog steeds doet, maar die deed ie ook al jaren geleden toen ie als Groep Geert Wilders in de Kamer zat. En, ik vind, Nederland heeft een enorme opgave. Ik bedoel, de economische crisis slaat diepe wonden...
- MN** (aanmoedigend) Hmhm.
- FR** Ja, daar zijn wij het allemaal over eens.
- MS** ...en er zijn een heleboel mensen thuis, ja, maar goed dat is wel het punt wat ik probeer te maken. Laten we het alsjeblieft daar over hebben. We hebben het overal vandaag weer, in de kranten, in de media...
- CB** Ja, dat is waar.
- MS** ...over dit moment uit het debat, terwijl we gisteren en vandaag een goed debat hebben gevoerd...
- MN** We kijken ervan op. Wij kijken er echt van op.
- MS** ...van, eh, met..
- JM** Ja, maar mevrouw Sterk, dat, dat, de mentaliteit van de leden van een kroeg bepalen toch het niveau?

MS Ja.

JM En de inhoud?

MS Ja.

JM Dit is, dit is kroegtaal! Wat u accepteert van, eh...

MS Ja, maar het punt is...

JM En dat u steeds, nee, nee...

MS ...dat wij het niet accepteren. Want als wij...

JM ...ja, nee, precies! Nee, ja, juist wel! U accepteert het wel! Want u zegt maar al te gemakkelijk: "Wij spreken hem daar op aan, gaan over tot de orde van de dag", u hebt hem inmiddels voor de honderdste keer daar op aangesproken, dat zegt niets meer, die zin...

FR Laten we nog even...

JM ...dat, dat, zo ligt het toch? Dat is toch verplicht? Gratijs, dat aanspreken?

MS Kijk, wij hebben er niet voor gezorgd dat meneer Wilders met vierentwintig zetels in de Kamer zit, en er zijn een heleboel mensen die op dit moment het gevoel hebben dat ze niet door de politiek worden gekend en zo'n debat als vandaag...

FR Wacht even, wat zegt u nou?!

CB Het is natuurlijk wel...

MS ...helpt daar ook niet bij.

FR U heeft er niet voor gezorgd dat Wilders met vijf, met vierentwintig zetels in de kamer zit?

MS Nee.

CB Nee, dat hebben wij gedaan.

FR (bevestigend) Dat hebben wij gedaan.

CB Ja, daar heb je gelijk in.

MS Er zijn kiezers, die op hem gestemd hebben, ik bedoel daar heeft niet het CDA voor gezorgd...

FR Nou, ook het CDA natuurlijk! Natuurlijk.

MS ...Wij willen alleen Nederland beter maken!

FR Ja, maar dit is toch ongelooflijk wat u zegt. Ook het CDA, heeft door tekortschieten, dat geldt ook voor andere partijen, door tekortschieten, mede mogelijk gemaakt dat het fenomeen PVV kon...

MS Nee, ok. Ik ben het met je eens...

FR Dit gaat wel heel ver, wat u zegt nu.

MS ...Nee, nee. Ik bedoel meer te zeggen dat hij wel democratisch gelegitimeerd is. Dus je kunt wel gewoon zeggen van: "Hij moet die kamer uit.", wat je er dan ook mee wil zeggen. Hij heeft gewoon vierentwintig zetels, of je dat nou leuk vindt of niet. Wij hebben...

JM Ja, maar dan moet je je ook conformeren aan het taalgebruik van, van, hij vertegenwoordigt het volk!

MS Ja. Maar, uiteindelijk...

JM Word daar dan niet hypocriet boosjes over...

MS Ja, maar dan iets anders...

JM ...dit is de norm, over twee jaar moet je vechten! Letterlijk.

MS Ja, dan iets anders. Als je kijkt naar wat er mogelijk is in de Kamer, die vrijheid van meningsuiting is ook een groot goed in de parlementaire discussie...

JM Ja..

MS ...daar is ie volgens mij niet overheen gegaan. Maar wel over de grens van het fatsoen wat ons betreft.

JM Ja, maar..

MS Dat punt hebben we gemaakt...

JM Ja, u vindt dat goed!

MS ...Er is geen andere grond om daar iets over te zeggen.

JM U vindt dat steeds goed!

MS Nee, dat vinden wij helemaal niet goed!

JM Jawel, jawel!

FR Wacht dacht u...

MS Ik zat met kromme tenen...

CB Maar, wat kan ze doen Jan?

MS Ik zat met kromme tenen in de zaal!

JM Eruit stappen!

FR Nee, nee, maar ik vind dat...

JM Je moet je daar niet aan conformeren aan zo'n type!

MS Wij conformeren ons niet aan zo'n type.

JM Jazeker wel!

MS Wij conformeren ons aan afspraken...

JM Het is je vriend!

MN Laatste halve minuut is ingegaan!

MS ...om te zorgen dat er goede zorg komt voor oude mensen, dat het veilig is op straat...

FR U, mag ik even nog één vraag stellen?

MS ...en dat mijn kinderen niet onmogelijke schulden op hun nek krijgen.

- FR** Even, stop met de lijstjes. Stop even met de lijstjes. U bent de *chief whip* van de fractievoorzitter. U zat mooi op die iPod, zat u allemaal dingen op te zoeken. Wat dacht u op het moment toen Rutte werd aangesproken door Wilders?
- MS** Knoop in m'n maag.
- FR** En, wat zou u hem ingefluisterd hebben?
- MS** Nou, wat Sybrand deed was volgens mij precies *to the point* op dat moment..
- FR** Nee, dat was een reactie. Maar wat had Rutte kunnen doen, waardoor ie boven iedereen was uitgestegen en het helemaal was afgehandeld en wij het hier over die lijstjes hadden gehad?
- MS** Nou, ik denk dat mensen van Rutte verwachten, wat ie volgens mij vandaag ook heeft gedaan, dat ie gewoon duidelijk afstand neemt van deze toon van debat voeren, waarbij wij gewoon een heel verkeerd voorbeeld geven in Nederland van hoe het in de politiek zou moeten zijn. En Rutte heeft in mijn ogen laten zien hoe dat wel zou moeten. Net zo goed als Sybrand het heeft gedaan en net zo goed als dat ook een aantal andere fractievoorzitters dat hebben gedaan.
- MN** Ik dank u voor uw komst.
- MS** Graag gedaan.
- MN** Goede reis terug naar Den Haag.
- MS** Ja, dank u wel.
- JM** Zet hem op!
- MN** Zo de Grote Filmquiz, tot zover, tot morgen!